

СТЕНОГРАМА

комітетських слухань на тему: "Удосконалення державної політики у сфері застосування санкцій до осіб, причетних до незаконних політично мотивованих переслідувань громадян України на тимчасово окупованих територіях та в Російській Федерації"

21 листопада 2018 року

Веде засідання голова Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин НЕМИРЯ Г.М.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, від імені Комітету з прав людини Верховної Ради України я хочу привітати членів комітету, всіх запрошених і гостей на комітетських слуханнях на тему: "Удосконалення державної політики у сфері застосування санкцій до осіб, причетних до незаконних переслідувань, політично мотивованих переслідувань, громадян України на тимчасово окупованих територіях та в Російській Федерації".

Це вперше, коли у Верховній Раді, в парламенті, відбуваються такі слухання. І я не буду витратити час на пояснення актуальності цих слухань. Вже звертали увагу, що війна, яка включно з нелегальною анексією Криму і війни на сході України триває вже більше ніж тривала Перша світова війна. Ми маємо чисельні повідомлення, статистику, яка іноді не збігається одна з іншою щодо кількості і прикладів порушень прав людини щодо розслідування ефективного або неефективного розслідування незаконних затримувань, арештів, випадків катування, жорсткого поводження, що у випадку, якщо винних в цьому не притягають до відповідальності, не лише породжує, а ще і зміцнює безкарність, що є неприпустимим у всіх випадках, особливо в тих випадках, коли йдеться про такі злочини, які є злочинами проти людяності або воєнними злочинами.

До нас, до комітету, звернулися представники громадськості, більш конкретно, Медійна ініціатива за права людини та українська Гельсінська спілка з прав людини з пропозицією провести слухання саме на цю

проблематику. Наш комітет просто не мав права не підтримати таку ініціативу, хоча в рамках комітету ми також фактично кожного засідання торкалися і будемо торкатися випадків порушення прав людини і особливо тому, що стосується політично мотивованих незаконних переслідувань громадян України.

Комітет звернувся до центральних органів виконавчої влади для того, щоб була надана відповідна інформація стосовно питань змісту державної політики, якщо така є, санкційної політики, механізмів здійснення такої політики, в тому числі механізмів координації і моніторингу. Часто-густо в засобах масової інформації ми читаємо в передових повідомленнях про санкції, які вводять або подовжують вже введенні санкції країни Європейського Союзу, Сполучені Штати Америки, Канада або інші країни. І часто за цим, коли, задавалося, і задається просте питання, а яка є санкційна чи існує державна політика щодо санкцій в Україні, ми стикалися з тим, що такої чіткої відповіді "так, існує" або "так, не існує", або "якщо існує, то в чому вона полягає", "хто відповідальний за вироблення і реалізацію цієї політики" ми не отримували.

Стосовно законодавчої складової відомо, що ще в 94-му році було прийнято Закон "Про санкції". Але це було прийнято, якщо я не помиляюсь, в серпні 2014 року. І, безумовно, з того часу і контекст, в якому тоді приймався парламентом Закон "Про санкції", і практика потім більше ніж 4 років, очевидно, продемонструвала недосконалість існуючої законодавчої бази, очевидно існує необхідність в її, м'яко кажучи, удосконаленні. Також є питання сумісності державної політики щодо санкцій і з підходами, які існують, щодо застосування цього інструменту санкцій в інших країнах. З точки зору, тому що чим більш сумісна логіка полягає в тому, тим більш ефективною може бути така політика і з точки зору механізмів, часових рамок, моніторингу, узгодженості, координації, яка іноді полягає в тому, щоб перевіряти і взаємно перевіряти, обмінюватися інформацією щодо мотивів застосування санкцій щодо фізичних або до юридичних осіб.

Як я вже сказав, ми звернулися як комітет до Кабінету Міністрів України, а також до інших компетентних органів і відомств про надання інформаційних матеріалів щодо тематики наших слухань. На жаль, ми отримали інформацію, і дуже добре підготовлену інформацію, я хочу за неї подякувати, лише від Міністерства закордонних справ України. У вас в папках є ця інформація на семи сторінках, яка дуже детально і різноаспектно, з прикладами, надає те, що запитував власне комітет. Я дуже раджу тим, хто ще не мав можливості ознайомитися з цією інформацією, потім після завершення, користуватися нею. Але в той же час, з огляду на той факт, що крім Міністерства закордонних справ ми не отримали змістовну інформацію або будь-яку інформацію від інших, складається враження, сподіваюся, що помилкове, що іншим органами виконавчої влади взагалі немає про що звітувати з питань формування і реалізації державної санкційної політики. У вас є також, відповіді наводяться, відповідь Міністерства юстиції України, яка є коротка. Але навіть з короткої відповіді, якщо дочитати, я не буду вам тортур задавати, читати відповідь на мові, якій... не з точки зору російської або з точки зору канцеляризму цієї мови. Я з другого разу зрозумів, про що йдеться у відповіді Міністерства юстиції, на жаль. Але йдеться про те, що зараз розроблено, надіслано на розгляд уряду проект Постанови Кабінету Міністрів про утворення міжвідомчої робочої групи з розгляду проблемних питань щодо вдосконалення законодавства у сфері застосування, реалізації і моніторингу санкцій. А от питання щодо внесення змін до законодавства у сфері застосування санкцій планується опрацювати в рамках роботи міжвідомчої робочої групи після прийняття Кабінетом Міністрів України вказаної постанови.

Тобто чотири з половиною роки війни, анексії Криму, війни на сході України у нас створюється робоча група міжвідомча. Має ще прийнятися, але не прийнята постанова щодо створення цієї робочої групи. І коли ця робоча група запрацює, будуть опрацьовані, невідомо коли питання внесення змін до законодавства. З точки зору такого чіткого слідування закону, який є, про

санкції, який я згадував: відповідь Генеральної прокуратури, вона не дивує, але в той же час очевидно, що тут це трактовка такого закону. Але погодьтеся, виглядає дивним, що знову ж таки посилаючись на закон, і тут не провина, можливо, Генеральної прокуратури, але по факту, я зацитую: "Враховуючи, що згідно Закону України про санкції органи прокуратури не наділені повноваженнями щодо внесення пропозицій та прийняття рішень про застосування скасування та внесення змін до санкцій, делегувати представника Генеральної прокуратури України для участі в комітетських слуханнях не виявляється можливим".

Очевидно, що... я просто, тут нема ніякого такого забарвлення негативного, я констатую факт, і у вас відповіді ці є. В цій ситуації в матеріалах, які роздані, є узагальнені матеріали з пропозиціями від громадських організацій, зокрема тими, які підготовлені Українською Гельсінською спілкою та Медійною ініціативою за права людини.

Також вам розданий проект рекомендацій парламентських слухань. Він не претендується, це лише проект на те, що є це фінальна версія. І, я сподіваюся, що за підсумками нашого обговорення ми могли би сформулювати ці рекомендації в тому, що стосується Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, іншим відомствам, які залучені.

Я хочу з приємністю зазначити, що серед присутніх, а у нас запрошені і представники комітетів Верховної Ради, інших, не лише Комітету з прав людини, і в президії три є, двоє моїх колег, колега Чубаров, колега Логвинський, член комітету, колега Брензович також присутній. До нас мають приєднатися народні депутати, представники інших комітетів.

У нас є представники дипломатичних місій і міжнародних організацій, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Також із приємністю відзначу присутність заступника секретаря Ради національної безпеки і оборони України Олександра Валерійовича Литвиненка. Дякуємо. Тому що на попередні засідання, де ми обговорювали, на жаль, представників РНБО не було, секретаріату, але зараз є і Олександр

Валерійович виступить, ми його запросимо до виступу, враховуючи роль, яку відіграє по факту РНБО в санкційній політиці.

Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. Також міністерство, я не бачу заступника, є заступники міністра інформації, заступники міністра з питань тимчасово окупованих територій.

Чи є у нас заступник Міністерства юстиції, Іванна Василівна? Є Петухов Сергій. Хоча в програмі у нас було... Тобто Сергій пояснить, розшифрує відповідь Міністерства юстиції.

Міністерство закордонних справ також. Ви із секретаріату Кабміну? Будь ласка. Дуже дякую. Тоді, коли буде бажання, я надам слово.

Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України, прокуратура Автономної Республіки Крим, є наукові організації, міжнародні. Я сказав, особливо приємно, що відгукнувся на наше запрошення пан Євген Чолій, президент Світового Конгресу Українців, який виступить на початку нашого засідання.

Ну і в кінці цього вступного слова я хочу зазначити, що санкції – це не банальність, це не є самоціль, це є інструмент. І таких інструментів може бути багато. Але від того, наскільки ефективно сам цей інструмент застосовується, наскільки він є ефективний в руках тих, хто застосовує, наскільки ефективно цей інструмент координується з подібними інструментами, які застосовуються... ті країни, які підтримують Україну і стоять на боці України, залежить і кінцева мета. А кінцева мета санкційної політики – це щоб не були безкарними ці дії, які здійснюються в порушення норм міжнародного гуманітарного і кримінального міжнародного права, щоб ці злочини не залишалися безкарними, ну і також щоб в кінці це призводило до основної мети, а основна мета – це полягає... припинення війни, повернення незаконно анексованого Криму, тимчасово окупованих частини Донбасу, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України в рамках міжнародно визнаних кордонів. Це є мета. Бо з точки зору, наскільки політика, яка є, відповідає цій меті, допомагає її досягти, я думаю, варто й

розглядати тематику сьогоднішнього засідання. Я ще раз підкреслюю, це лише початок обговорення на парламентських... цих... парламентському рівні. І з точки зору конкретних результатів після слухань, я думаю, дуже важливо потім побачити скоріше, ніж пізніше внесення змін до... або підготовку нової редакції Закону "Про санкції", що є, очевидно, відповідальність парламенту. Але разом з урядом, оскільки це вимагає ґрунтовної координації. Це вимагає чіткого розуміння, а хто на рівні тих органів, які уповноважені, здійснюють реально координацію і моніторинг політики застосування санкцій, яка є роль громадських організацій, неурядових правозахисних організацій з точки зору долучення до вироблення політики і потім її здійснення і моніторингу. І, безумовно, я наперед можу оголосити, що Комітет з прав людини має намір після цих слухань, деякий час потому, заслухати інформацію відповідних центральних органів виконавчої влади щодо виконання рекомендацій наших комітетських слухань.

Я хочу ще раз подякувати. Також оголосити, що тим колегам, у випадку, якщо буде застосовуватися мова іноземна, є переклад, здійснюється синхронний переклад. І я думаю, всі знають, як поводитись з пристроями для цього перекладу.

Зараз я хочу надати слово своєму колезі Рефату Чубарову. Будь ласка.

ЧУБАРОВ Р.А. Дякую, пане голово.

Я також хотів би всіх привітати учасників комітетських слухань. І, буквально, декілька моментів, аби скоріше перейти до практичного обговорення.

Перше. От поки ми збиралися для проведення цих слухань, паралельно в тимчасово окупованому Криму проводилися обшуки у громадянина України кримського татарина Ісмета Меметова. Він підприємець, Старий Крим. І до нього прийшли з обшуком на його підприємство зі звинуваченням в тому, що його діяльність спрямована на підтримку діяльності забороненого

в Російській Федерації, я цитую їхні матеріали, Меджлісу кримськотатарського народу. Отже, Ісмет Меметов, до якого прийшли з обшуком, він звинувачується в підтримці екстремізму. Це сувора стаття згідно Кримінального кодексу, який використовують російські окупанти.

Я розпочав з цього для того, щоб сказати принаймні от свою думку, для чого нам потрібні санкції.

Перше. Всі ті, хто переслідуються окупантами, вони мають бути впевнені в тому, що держава українська не залишатиме оці несправедливості, що відчують ці люди, які до них кояться, без реагування, правового реагування. А також ці люди мають бути впевнені в тому, що їхні кривдники, рано чи пізно, вони понесуть покарання, вони не залишаться без покарання. Це дуже важливо для тих людей, до яких приходять з обшуками, яких переслідують в інші способи, яких незаконно ув'язнюють. Якщо просто хочете пересвідчитись в тому, що я говорю, поговоріть з тими, хто був або в заручниках, або якимось чином зміг вирватися після того, як був ув'язнений в місцях ув'язнення на окупованих територіях. Бо люди іноді просто мало не впадають у відчай від того, що ті, хто отак брутально порушує їхні права, вони можуть це робити безмежно і головне – безкарно.

І друге. Навіщо нам потрібні санкції. Навпаки, всі ті, хто здійснюють ці незаконні переслідування, всі ті, хто причетні до порушення прав людини, прав громадян України, вони мають просто весь час не забувати про те, що за ними прийдуть, колись хоча би, але прийдуть обов'язково. Щоби в них не було, знаєте, відчуття того, що їм дозволено все. От виходячи з того, я особисто як народний депутат України і член Комітету з питань прав людини разом зі своїми колегами відгукнувся на цю ініціативу, бо вважаю, що у нас недостатньо координації між нашими партнерами, міжнародними партнерами, щодо здійснення персональних санкцій. Ми не встигаємо десь встигати, можливо, за деякими ініціативами, які здійснюються урядами окремих країн. І саме головне, у нас немає чіткої такої системи, вибудованої всередині нашої країни щодо тих людей, які переступають на тимчасово

окупованих територіях закони діючої української держави, і які причетні до порушення прав людини.

Для мене і сьогодні є деякі питання, які.. навколо яких є дискусії. Скажемо, що ми робимо з точки зору переслідування громадян України, які перейшли на бік російських окупантів, і згідно нашого законодавства ми не можемо до них здійснювати санкції, щоби ускладнити їхнє життя хоча би в деяких окремих сферах, скажімо, переміщення по світові? Бо в той же час я, одночасно поздоровляючи вас з тим, що сьогодні Інтерпол все-таки відкинув кандидатуру представника Російської Федерації, але одразу хотів би сказати, що багатьох наших колаборантів ми не спроможні переслідувати і через Інтерпол, оскільки там є певні вимоги до подання документів підозри, звинувачень.

Отже, я чекаю на професійну розмову з боку представників органів державної влади управління, з боку експертного середовища. І розумію, і виходжу з того, як і наш шановний пан голова, що наприкінці нашої роботи ми виходимо з чіткими рекомендаціями, і реалізація яких допоможе нам удосконалити і правову базу в цій сфері.

І дякую вам усім за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, колего Чубаров.

І зараз я хочу надати слово пану Євгену Чолію, президенту Світового Конгресу Українців. Підготуватися Олені Сотник.

ЧОЛІЙ Є.Я. Шановний пане голову, шановні учасники цього слухання Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.

Хочу розпочати з того, що Світовий Конгрес Українців та наша мережа в 61 країні світу вже зробили ряд заходів, щоб міжнародне співтовариство засудило порушення територіальної цілісності України, нелегальну окупацію Криму, військову агресію на Донбасі та порушення Російською Федерацією

основних свобод та людських прав українців та кримських татар. Ці заходи доповнили заклики владних структур України та вже дали конкретні результати. До найважливіших з них належить такий, як позбавлення членства Російської Федерації у країнах "Великої вісімки"; скасування саміту країн "Великої вісімки" у Сочі; припинення багатьох двосторонніх заходів з Російською Федерацією на високому рівні; ряд резолюцій провідних міжнародних інституцій та країн світу із засудженням гібридної агресії Російської Федерації; запровадження і кількаразове поновлення цільових персональних та секторальних санкцій проти Російської Федерації з боку США, Канади, Європейського Союзу, Австралії та ряду інших країн, які віддзеркалюють санкції ЄС; надання летальної зброї урядами Канади та США в грудні 2017 року; гуманітарна, технічна, військова та економічна підтримка України країнами Заходу; і прийняття в різних країнах включно у США, Канаді, Литві, Естонії та Латвії законів Магнітського та подібних до них санкційних законів не тільки за тортури і вбивство Сергія Магнітського, але і за грубе порушення людських прав проти інших осіб у світі.

Однак, попри важливість і доцільність усіх цих заходів та "мінських домовленостей", гібридна агресія Російської Федерації продовжується вже більше як чотири роки. Кожного тижня на Донбасі гинуть українські захисники, і є нові важко поранені. Та російські структури далі саджають у тюрми українських політичних в'язнів і заручників та постійно грубо порушують права українців і кримських татар у Криму, на Донбасі та в Російській Федерації.

Рівно ж російська гібридна агресія посилююча проти країн західного світу та включає втручання у демократичні процеси, в тому числі у вибори і у референдуми, спонсорування акту тероризму, застосування кібератак, дестабілізаційні дії та потужну дезінформаційну кампанію, зокрема поширення фейкових новин.

Тому Світовий Конгрес Українців вважає, що західний світ повинен не тільки реагувати на російську агресію та порушення людських прав, але і

виробити чітку проактивну стратегію, як припинити російську гібридну агресію проти західного світу та допомогти Україні захистити свою територіальну цілісність. У такій стратегії санкції міжнародного співтовариства будуть відігравати важливу роль, і їх слід проаналізувати, а відтак зробити відповідні висновки щодо їхньої ефективності. Найбільш ефективні санкції слід продовжувати, а неефективні слід замінити сильнішими, щоб піднести ціну агресії до того рівня, щоб примусити Російську Федерацію припинити свою агресію. Щоб санкції, дійсно, могли б прискорити бажаний результат, їх слід не лише механізми продовжувати, але і структурувати та створити відповідні механізми впровадження нових санкцій та імплементації усіх санкцій. З огляду на це, конкретно пропоную.

По-перше, створити міжнародну комісію, яка б зробила перегляд усіх існуючих санкцій проти Російської Федерації та їхньої ефективності, а відтак, щоб постійно виробляли рекомендації щодо політики реалізації санкцій. Така політика повинна включати перегляд і вдосконалення санкційних законів, у тому числі законів типу Магнітського, та аналіз економічного впливу цих санкцій. Рівно ж, така міжнародна комісія повинна координувати санкційні режими світового співтовариства проти Російської Федерації. У цьому питанні владні структури України, дипломатичні місії України, Світовий Конгрес Українців та його мережа у 61 країні світу повинні тісно співпрацювати, щоб переконати західні держави, що така міжнародна комісія може реально сприяти покращенню ефективності санкцій і прискоренню бажаного результату.

По-друге. Україна, яка найбільше потерпає від російської агресії, та громадяни якої зазнають утисків щодо порушень прав людини, має очолити процес вироблення глобальної санкційної політики. З цією метою Україна має створити українську національну комісію, яка підготує ґрунт для створення такої міжнародної комісії. До української національної комісії повинні ввійти представники владних структур України, Світового Конгресу Українців та його складових організацій в різних країнах світу,

юристи, економісти і представники правозахисних організацій та експертних кіл. Ця національна комісія повинна ґрунтовно переглянути Закон України "Про санкції", підписаний Президентом України у 2014 році. Такий перегляд повинен довести до вдосконалення підстав для застосування санкцій, видів санкцій, механізмів їхнього впровадження, моніторингу, перегляду та скасування санкцій. Рівно ж ця комісія повинна заохочувати держави світу до запровадження закону, подібного до акту Магницького та започатковувати процес координації впровадження санкцій різних країн світу.

По-третє. Владні структури України, дипломатичні місії України та Світовий Конгрес Українців і його мережа, складових організацій повинні заохочувати країни світу, робити моніторинг ефективності існуючих актів типу Магницького, як в США, Канаді, Литви, Естонії і Латвії та робити відповідні рекомендації, як саме їх вдосконалювати та активно їх реалізувати, а також закликати країн, які ще не прийняли санаційні закони, типу Магницького, це зробити якнайшвидше.

По-четверте. Владні структури України повинні залучати до цієї діяльності 20-мільйонну українську діаспору на чолі із Світовим Конгресом Українців, яка може надати юридичну і економічну експертизу та впливати на уряди іноземних держав для створення механізмів, для втілення ефективного міжнародного санкційного режиму проти Російської Федерації.

Пане голово, шановні учасники, на кінець хочу запевнити вас, що українська діаспора на чолі з Світовим Конгресом Українців є готова до такої співпраці, щоб припинити російську агресію проти демократичних країн світу, щоб захистити територіальну цілісність України та щоб запевнити повну пошану людських прав всіх українців в світі.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Чолій. Ви згадали про 61 країну, де активно працює і є представництво Світового Конгресу Українців.

Відомо, що санкції зараз проти країни-агресора застосовує 41 країна. Так що я розумію, що є ще кілька країн, де українська діаспора мала б, можливо, більш активно просувати цю ідею.

Ви також запропонували ідею створення такої загальної комісії, яка б подивилася так зверху на всі режими і практики застосування санкцій. Ідея виглядає як логічна. В той же час я звернув увагу на те, що кожна країна має свої закони і свою практику застосування таких санкцій. Наприклад, якщо ми подивимося навіть на те, що більш на поверхні лежить, що, наприклад, Європейський Союз він щопівроку подовжує санкції, в той же час як Сполучені Штати мають іншу практику – повноваження тих... чи органів застосувати санкції. І санкції можуть бути публічними, можуть бути і не публічними. І цей випадок координації також має передбачати те, що робиться в публічній сфері, те, що робиться не публічно, тому що іноді речі, які робляться не публічно, можуть досягати ще більшого ефекту, ніж ті, що робляться публічно. І також звернув увагу, що ми сфокусували, тобто проблематика сьогоденних слухань, вона головним чином охоплює санкції проти тих, хто порушує права людини. Хоча сама санкційна політика і цілі санкцій, вони не обмежуються лише особами, які звинувачуються за підставами в порушенні таких прав, я просив би на це також звертати увагу. Але безумовно, саме комітет вирішив не виходити за межі своїх повноважень і почати обговорення саме з аспекту порушення прав людини. Але я ще раз хочу подякувати Світовому Конгресу Українців за таку активність і бажання долучитися до підвищення ефективності санкційної політики.

Зараз я хочу надати слово колезі Олені Сотник, яка є співавтором одного з законопроектів. І наступним буде Тарас Цимбрівський. Дякую.

СОТНИК О.С. Дякую за можливість і дякую за запрошення.

Моя задача насправді розкрити вам, напевно, підстави, ініціативу, яку ми мали з багатьма колегами в цьому парламенті. Вона мала певну передісторію, але безпосередньо це український акт Магнітського.

Я працюю в Парламентській асамблеї Ради Європи в юридичному комітеті. І вже неодноразово піднімалося питання про те, що і в рекомендаціях Парламентської асамблеї, і в звітах про те, що максимально країни-члени Ради Європи мають на своїй практиці прийняти відповідні акти Магнітського і застосовувати їх на рівні національного законодавства. Я просто нагадаю, я думаю, всі знають, що хто такий був Магнітський, всі чули. Фактично це сьогодні символ, всі чули, в чому полягала і починалась вся ця історія, але символічним і ключовим є, напевно, дуже цинічне і грубе порушення Російською Федерацією прав людини, коли особа – безпосередньо пан Магнітський, який розкрив серйозні розкрадання в бюджетних коштах Російської Федерації, після цього був за надуманими фактами затриманий. До нього були застосовані жорстке поводження і тортури, і фактично після цього він загинув.

І як наслідок, якраз його клієнт громадянин Великобританії пан Браудер почав оцю ініціативу по всьому світу, щоб зробити це символом того, що не можна такі цинічні порушення з боку Російської Федерації прав людини, щоб вони не були покарані, бо вони розуміли, що в Росії ніхто за це не покарає. І тільки світове товариство може якимось чином показати, що у випадку, якщо держава, навіть якщо вона себе позиціонує як могутню, там військово-могутню і так далі, і так далі, але ніхто не дозволить вчиняти отакі цинічні дії по відношенню до прав людини. І таким чином прокотилася ціла хвиля по різним країнам світу прийняття цього акту Магнітського. Спочатку це Сполучені Штати Америки, потім це Великобританія, потім – Естонія, Литва, Латвія. Дуже багато країн. А взагалі мені дуже приємно було в цьому році – підняли ще на вищий рівень ці акти.

Сьогодні у Великобританії вже введена, якщо ви знаєте, спеціальна норма за можливість арешту і конфіскації активів таких осіб, які порушують права людини. І, наприклад, Литва, Латвія взагалі заборонила в'їзд таким людям на територію своєї країни. І я думаю, що було б дуже символічним і правильним, щоб Україна продовжила цю хвилю. Тому що так, як

страждаємо ми, так, як страждають наші громадяни від свавілля і порушення прав людини Російською Федерацією навряд чи якась інше країна може, на превеликий жаль, це констатувати.

Тому ми з колегами ініціювали спочатку два законопроекти, на жаль, в комітетських рекомендаціях зазначений лише один, але їх не можна окремо розглядати, 7438 і 7439. 7438 стосувався змін до Закону про санкції і, на превеликий жаль, Комітетом по національній обороні і безпеці він не був прийнятий, тому що він передбачав надання Верховній Раді також на рівні з Президентом повноважень по введенню санкцій. Це було пов'язано з двома причинами, чому ми це пропонували зробити. Перше – тому що це нормальна практика парламентаризму парламентсько-президентської республіки, коли парламент має такі повноваження, а друге – у зв'язку з тим, що на сьогоднішній день ті санкції, які вводяться Президентом, ну вони є, я б сказала, недостатніми. Да? Так от м'яка характеристика, я не буду давати більш жорстку характеристику, але недостатньою. Як і сам Закон "Про санкції", як на мене, абсолютно не відповідає тим викликам, перед якими на сьогоднішній день постала Україна як країна, яка не тільки потерпає від серйозної військової агресії, а як країна, яка стикається з численними порушеннями прав людини на території іншої держави, де ми не маємо, на превеликий жаль, майже жодного доступу для захисту, належного захисту прав наших громадян.

Тому ми пропонували комітету прийняти ці обидва закони і внести їх в зал парламенту, але Закон "Про санкції", зміни, не був підтриманий, тому що комітет вважає, що нема чого парламенту давати такі повноваження. Президент сам зможе впоратися. Але за основу був прийнятий закон, яким фактично пропонується список з 54 осіб. Цей список дуже сильно дублює список санкційний Великобританії і Сполучених Штатів Америки, він стосується громадян Російської Федерації, які мають безпосереднє відношення до порушення прав людини, зокрема і по справі Магнітського, і по ряду інших гучних справ. Але там також, до речі, є і "справа Нємцова", і

також туди включено ряд прізвищ, які нам достеменно відомі, ми виходили з цього, що вони порушували права людини під час прийняття рішень, судових рішень проти українських громадян на території анексованого Криму або на території Російської Федерації.

І також хотіла б одразу сказати, що, насправді, ну тут зауваження є 24-те, що не врегульовуються загальні базові засади та принципи введення цих санкцій в законі, це не зовсім відповідає дійсності, тому що він напяму пов'язаний з Законом "Про санкції". А Закон "Про санкції" все це визначає, тому у як би у роботі з основним законом спеціалізованим це б все працювало. Але комітет фактично заблокував таку форму прийняття рішення, тому що без змін до Закону "Про санкції", він не може бути прийнятий, тому ми пішли іншим шляхом. І на сьогоднішній день вже схвалений комітетом проект Постанови 8495, де ми звертаємося до Ради національної безпеки і, відповідно, Президента, і рекомендуємо їм ввести санкцій відповідно до всього цього списку. І, на превеликий жаль, я зверталася, до речі, і до комітету, і до колег своїх, і пропонувала, коли була чергова хвиля, пам'ятаєте, Росія ввела нові санкції, Україні було б доцільно, і, я думаю, абсолютно правильно і символічно відповісти голосуванням за цю постанову і ввести фактично санкції. Вони не зустрічні, але вони були б дуже символічні, якраз прийняти український акт Магнітського. Але поки що немає волі для внесення цього проекту в зал, хоча я знаю, що дуже багато колег з опозиційних фракцій, з коаліції підтримують цей проект.

Тому я, якщо можна, все ж таки пропонувала б в рекомендаціях, можливо, звернути увагу саме на цю постанову, бо вона абсолютно на сьогоднішній день відповідає законодавству, вона є правильним кроком, символічним кроком. І, я думаю, це був би хороше продовження традицій цивілізованих країн показувати цінність прав людини і, головне, робити превентивні, а іноді, на жаль, не превентивні, а вже наслідкові ін'єкції від цинічних порушень прав людини в Російській Федерації.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую колезі Сотник за конкретну пропозицію.

І зараз слово Тарасу Цимбрівському, який є директором програми "Права людини в дії", Українська Гельсінська спілка з прав людини. І наступним буде мій колега, член комітету Георгій Логвинський. Прошу.

ЦИМБРІВСЬКИЙ Т. Вітаю, колеги! Програма USAID "Права людини в дії", яка реалізується Українською Гельсінською спілкою з прав людини, працює з тематикою збройного конфлікту в Україні, а також подоланням його наслідків з 2014 року. В рамках наших активностей, ми надаємо юридичну допомогу жертвам збройного конфлікту, готуємо аналітичні звіти, документуємо порушення прав людини і здійснюємо адвокаційні заходи.

Одне з питань, яке знаходиться також в центрі нашої уваги, це політично мотивовані переслідування громадян України на тимчасово окупованих територіях, і в тому числі на території Російської Федерації. І, як відомо, спочатку збройної агресії, яка викликана Російською Федерацією і яка відобразилася в окупації окремих районів території України, вона системно порушувала фундаментальні права людини всупереч вимогам, які покладені на неї міжнародним гуманітарним правом, а також іншими принципами міжнародного права.

Серед іншого на сьогодні однією з найбільших проблем залишаються політично мотивовані переслідування громадян України, незаконне позбавлення їх волі на тимчасово окупованих територіях і, як відомо, станом на листопад 2018 року, щонайменше, 68 громадян України незаконно утримуються Російською Федерацією. На користь цього свідчать і резолюції, які приймалися і приймаються неодноразово міжнародними інституціями та іноземними партнерами України. Для прикладу, остання резолюція, проект Резолюції, вірніше, який був підтриманий III комітетом Генеральної Асамблеї, він присвячений ситуації з правами людини на території окупованого Криму. Він також звертає увагу на політично мотивовані переслідування громадян України з боку Російської Федерації.

В іншій площині, якщо ми перейдемо на загальнодержавний рівень, так, то Україна приділяє певну увагу даному питанню, але, як на мене, все-таки більше тут активностей і зусиль докладається з боку міжнародного співтовариства. Для прикладу, можемо згадати, що одна з п'яти міждержавних скарг, яка була подана Україною проти Російської Федерації до Європейського суду з прав людини стосується, власне, політично мотивованих переслідувань громадян України.

Водночас, коли говорити про державну політику як таку, яка спрямована щодо застосування санкцій до осіб, які причетні до політично мотивованих незаконних переслідувань громадян України, то ситуація, на мій погляд, є неприйнятною, і швидше за все вона такою є для багатьох учасників, власне, тематики, яку ми сьогодні обговорюємо. Принаймні в розмовах консенсус є в тому, що чинний Закон про санкції, який був прийнятий 2014 року, він є неприйнятний, так, з багатьох причин, які вже були сьогодні так пунктирно означені, так, оскільки немає ні моніторингу санкцій, так. Санкції, вони не синхронізовані з іноземними партнерами, і немає відповідно органу, який би забезпечував, власне, здійснення та імплементацію санкційної політики.

Звичайно, що це не є вичерпним списком, так. І багато з цих недоліків, що сумно констатувати, вони ще були очевидними на момент прийняття даного законопроекту, що і озвучувалося в процесі розробки його положень. І відповідно хотілося би більш системного підходу за участі всіх зацікавлених сторін процесу. І я вітаю те, що дуже багато представників відгукнулося на спільну пропозицію Української Гельсінської спілки з прав людини і Медійної ініціативи за права людини, підтриманої, власне, Комітетом Верховної Ради з прав людини, щоб розглянути ті пропозиції, які були спільно напрацьовані. І в тому числі критикувати їх і отримати зворотній зв'язок для того, щоб в кінцевому результаті ми, власне, перейшли на новий рівень дискусії. І в першу чергу, власне, зробили той механізм, який

би дозволив, власне, в певний спосіб здійснювати превенцію подібних порушень прав людини, які продовжують мати місце.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Колеги, перед тим, як зараз надати слово оголошеному доповідачу, я хотів би також звернути увагу і на майбутнє. Часто в дискусіях і не лише сьогодні ми використовуємо різні терміни, які іноді з точки зору, власне, міжнародного права не прояснюють ситуацію, а її роблять більш незрозумілою. От часто і зрозуміло, коли люди говорять, і сьогодні деякі... про гібридну агресію або гібридну війну. В міжнародному праві немає такого визначення "гібридна агресія", або "гібридний конфлікт", або "гібридна війна". Це ми зараз говоримо з точки зору того, що маємо на практиці. Але, власне, якщо подивитися на два попередніх звіту, і на першому тижні жовтня буде черговий звіт Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду, там йдеться стосовно Криму, про міжнародний збройний конфлікт. І тому з точки зору наслідків правових таке визначення воно є більш чітке. І, безумовно, з точки зору дискусії можна різні терміни, але от в правових рамках бажано користуватися тим, що є більш точним стосовно наслідків і в тому числі щодо санкційної політики. Це як спостереження за ходом подібних дискусій, я думаю, нам це треба мати всім на увазі.

Зараз, я вже оголосив, заступник голови Комітету з прав людини Георгій Логвинський. Наступна буде пані Марія Томак. А потім я хотів би надати слово Олександру Литвиненку. Дякую.

ЛОГВИНСЬКИЙ Г.В. Доброго дня, шановні друзі! Мене звати Георгій Логвинський, заступник голови Комітету з прав людини. І я вам дуже вдячний за те, що ви знайшли час і можливість приділити увагу цій дуже важливій темі.

Хоча завжди, із власного адвокатського досвіду можу сказати, що спочатку треба визначити терміни і їх зрозуміти. Коли мова іде про так звані санкції, то для багатьох громадян України є різне саморозуміння терміну "санкції", бо санкції існують різноманітні. Є санкції, які застосовуються іншими країнами, є санкції, які застосовуються міжнародними організаціями, є санкції, які застосовують безпосередньо, відповідно до Закону України "Про санкції" державні інституції України. Між цим, дуже дякую голові комітету, який щойно порушив це питання, ми повинні чітко розуміти, що відбувається на нашій території. Це військова агресія чи це гібридний конфлікт, чи внутрішній конфлікт, який ми як депутати парламентської, заступник голови делегації в Парламентській асамблеї Ради Європи, від різноманітних депутатів я чую різні терміни, які застосовуються щодо ситуації в Україні. І ми повинні розуміти певні речі. Крим – це територія України. Донбас – це територія України. Якщо на цій території порушується законодавство України, яке жодним чином ніхто не відміняв, це кримінальний караний злочин. Саме тому, ще з початку, коли я ще не був депутатом і очолював групу під Міністерством юстиції, ми розбудовували систему програми кримінально-правової охорони нашої держави. Саме тому створили прокуратуру Криму, окремий підрозділ, МВС Криму, СБУ Криму. Ще раз, я завжди проти заміняти терміни, коли людина є злочинцем і відповідно до міжнародних конвенцій, до окремих договорів, які в Україні існує, замість того, щоб розшукувати, давати підозру, ми кажемо, давайте застосуємо санкції. Я вважаю, що це неправильно, це незрозуміло і не відповідає законодавству.

Тому, перше, коло осіб, які порушили норми чинного законодавства, включаючи порушення прав людини, повинні бути притягнені зовсім іншим порядком. Якщо ми як парламентський орган Верховної Ради багато разів вносили зміни, які нас ..... правоохоронці для того, щоб заочно засуджені, інші засуджені, але якщо не вистачає, ми знову це внесемо. Але для нас дуже важливо, щоб була дієвість, щоб ми, дійсно, бачили вирoki.

Нещодавно, декілька днів тому, був вирок, але який не набув законної сили, щодо пана Аніша. 12 років позбавлення волі. Я не думаю, що це добре чи погано, але я дивлюся на сам вирок. В зазначеному вирокі зазначається, що співучасник злочину в тому, що він балотувався на певну посаду, співучасник в певному голосуванні. Тобто вже є певна судова практика. Ми подивимося, будемо чекати, яка йому буде після ухвалення вироку, який набуде законної сили, але вже маємо цю практику.

Більш того, хотів би вам зазначити, шановні друзі, що відповідальність відповідно до Кримінально-процесуального кодексу, Кримінального кодексу може нести юридична особа. Більш того, активи Російської Федерації окремих чиновників існують в інших країнах, в Європі, в Сполучених Штатах. І тому ми повинні зосередитись повертати ті збитки, які нанесені нашій території, не тільки шляхом санкцій, а міжнародно-правовим кримінально-правовим шляхом. І ми маємо такі можливості.

Друге питання. Щодо санкцій, які повинні вводитися саме Україною. З початку окупації 2014 року практично у всіх міністерствах були створені окремі посади, які відповідають за питання щодо деокупації наших територій. І Міністерство юстиції створило, і Мінінфраструктури – всі мали. Були окремі уповноважені Кабінету Міністрів. Але у мене остається питання одне. А хто займається питанням, який єдиний обробляє, робить базу даних і визначає, хто саме і чому і яку відповідальність повинен нести? Я того не бачив.

Після цього, після порушення цих проблем декілька років тому однією із моїх пропозицій було створене Міністерство з питань тимчасово окупованих територій. Міністерство є, бюджет на зарплату є, більше нічого немає. Пропозиція про зміни – на жаль, приходять до мене отакі відписки. Я посилаю одну пропозицію, другу пропозицію, а до мене приходять відповідь, текст на двох сторінках однаковий, тільки відрізняється номером спочатку та наприкінці: "Ми розглянули вашу пропозицію, шановний Георгій Володимирович. Заходьте ще". Да? Я зараз порушую питання перед Прем'єр-

міністром України провести службове розслідування відносно тих осіб, які відповідають народному депутату таким чином. А це питання було захисту наших громадян. Це питання було, хто буде цим займатись. Ми обговорюємо санкції, санкції – виключно механізм впливу, який нам потрібен. І саме тому, що ці механізми ми повинні робити більш ефективно.

Парламентська асамблея Ради Європи, ми вже 4 роки тримаємо оборону і продовжуємо санкції відносно Російської Федерації. І це дуже важко. Щойно я зустрічався з кандидатом від Європейської народної партії, який буде кандидатом на посаду голови Єврокомісії. І ми так само зазначили, що в рамках санкцій він вважає, що потрібно зупинити Nord Stream 2. А це 2 або 3 мільярди збитків на рік для держави Україна.

Тому, я вважаю, що, перше. Три пропозиції. Перша. Повинна бути єдина відповідальна особа або орган ефективний, який повинен фіксувати, збирати, разом з прокуратурою Криму, МінТОТом та іншими та визначатись, це кримінально-карний злочин чи підпадає під санкції. Після цього санкції, процес санкцій повинен працювати автоматично. Не внесені шляхом проголосували, а от за такі, такі-то дії особа автоматично попадає під певний перелік. Наприклад, наші партнери з Литви, з Латвії нам пропонували, що якщо ви забороните в'їзд на територію України якоїсь особи, ми готові підтримати, і ми їм заборонимо. Давайте нам інформацію на рівні навіть парламентарів. Ми подамо, що ця особа не є бажаною в Євросоюзі. Точка. Це є, як приклад, дійсно, санкцій.

І третя річ. Я, дійсно, хотів би підтримати пана Чолія, бо ми декілька разів вже на міжнародній арені розглядали, повинна бути або спільна судова установа, судова комісія, як ми робили з Boeing ще до Голландії, яка буде розглядати питання імплементації рішень на території України. А це не просте завдання, але можливе. Або повинна бути спільна міжнародна комісія про застосування санкцій. І щоб вона була відверта, що можемо звернутись, надати інформацію, щоб ця заява була розглянута і прийнято рішення. Це не так важко.

Тому ці три речі, я вважаю, що є вкрай важливими на території України і є продовженням ефективного механізму впливу під назвою "санкції" на країну-агресора і захист інтересів наших громадян.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, колега Логвинський.

Я не знаю, чи це завдяки нашому обговоренню, але після першої години роботи зупинився годинник "Молния", на якому написано "Сделано в СССР". Може це розмови про санкції на нього вже подіяли, не знаю, як з вашого боку, але з мого зупинився.

Стосовно малайзійського Boeing, до речі, колеги, не знаю, чи відомо, чи ні, Малайзія до кінця цього року ратифікує Римський статут і приєднається до Міжнародного кримінального суду, якщо ми заговорили вже про малайзійський Boeing. Дуже важливо, щоб Україна також не відклала далеко питання ратифікації Римського статуту і приєднання до Міжнародного кримінального суду .....

Зараз я хочу надати слово Марії Томак, координаторці Медійної ініціативи за права людини і одного з ініціаторів проведення цих комітетських слухань.

ТОМАК М. Доброго дня! Дякую за надане слово.

По-перше, я хочу подякувати присутнім тут, тому що насправді нам вдалося зібрати сьогодні всі ключові, на мій погляд, установи, представників органів державної влади, які так чи інакше формують державну політику у сфері санкцій або якимось чином на неї впливають. Спасибі вам за присутність. Я сподіваюся, що це буде продуктивний захід.

Насправді, я буду дуже коротко. Хочу просто сказати про ті проблеми, з якими ми стикаємося як організації, які безпосередньо працюють із темою осіб, ув'язнених з політичних мотивів на території окупованого Криму, а також Російської Федерації. Знову ж таки хочу нагадати, що наш фокус

сьогоднішньої дискусії стосується виключно осіб, які причетні до законних переслідувань, осіб, яких я згадала вище. І, насправді, оскільки ми інформацію відповідну збираємо разом з Українською Гельсінською спілкою з прав людини, також іншими організаціями, які тут присутні, і намагаємося, скажімо так, просувати ідею включення цих осіб до передусім західних санкційних списків, ми от, власне кажучи, в цій роботі стикаємося з низкою проблем. І перша проблема, як ми її собі сформулювали, - це, власне кажучи, упорядкування або удосконалення національного законодавства у сфері санкційної політики. Оскільки, звісно, без якісної, скажімо так, внутрішньої політики у сфері санкцій дуже складно взагалі спілкуватися з міжнародними партнерами, в чомусь їх переконувати. І окремо, звісно, є проблема, яку ми зараз намагаємося спільно з МЗС вирішити, це якоїсь координації, скажімо так, у просуванні осіб, які мають бути внесені до відповідних санкційних списків.

Я хочу звернути увагу на дві події, які буквально сталися напередодні. Перше – це ініціатива, з якою вийшов міністр закордонних справ Нідерландів, на рівні всього ЄС пропонується скорегувати санкційну політику ЄС саме щодо осіб, які причетні до грубих порушень прав людини. І швидше за все, ми не сподіваємося принаймні, що ця санкційна політика буде більш жорсткою, так і більш чіткою. І, власне кажучи, вона буде більш жорсткою на рівні всього ЄС, а не лише окремих країн.

І другий момент – це те, що зараз Великобританія обговорює і приймає пропозиції, скажімо так, які стосуються формування політики санкційної Великобританії вже після того, як відбудеться Брекзїт, який ймовірно відбудеться в березні наступного року.

І мені здається, що в цих двох процесах Україна, зрозуміло, вона не є членом Європейського Союзу і, власне, кажучи не має на формування безпосередньо якоїсь внутрішньої політики Британії не може мати впливу, але, мені здається, що тут є велике поле для нашої роботи, для того, щоб пропонувати якісь речі або принаймні підтримувати їх, аби в подальшому до

санкційних списків цих країн були внесені ті прізвища, які є в українських санкційних списках, або ті, яких не має ще в цих санкційних списках.

І дуже коротко про проблеми безпосередньо, з якими ми стикаємося, вони є дуже практичні, я їх дуже швидко озвучу. І потім, я сподіваюсь, що матимемо можливість моя колега Дар'я Свиридова якісь конкретні речі сказати, які ми пропонуємо, або ви можете їх переглянути в інфорграфіці, в матеріалах, які ми вам надали.

По-перше, я хочу підтримати спікерів, які раніше говорили про відсутність системності. На прикладі нашої проблематики, з якою ми маємо справу, є багато доволі осіб, які внесені до санкційних списків в українських, які причетні до порушень прав людини у справах так званих в'язнів Кремля. Це люди, які були причетні до справи Олега Сенцова. Це люди, які були, наприклад, були причетні до справи Карпюка і Клиха, так званої чеченської справи. Але це не є системна політика, тобто ніхто системно не збирає інформацію про цих осіб, не обробляє її, і, відповідно, не пропонує.

І я тут так само хочу підтримати пана Логвинського, який запропонував так, що має бути все ж таки якась координація спільна. І ми мали, до речі, дискусії, тому що роботі, сьогоднішній роботі передували засідання робочої групи, яка готувала ці комітетські слухання, і там були дискусії щодо цього, чи можлива взагалі така координація спільна. Нам здається, що вона все ж таки можливо бодай у цьому вузькому аспекті, який стосується порушників прав людини саме, що стосується в'язнів Кремля. І до речі, хочу сказати, знову ж таки послатися на міжнародний досвід, що, наприклад, ну от нам стало відомо, що в МЗС Великобританії та Канади нещодавно були створені спеціальні департаменти, які відповідають за санкційну політику і, відповідно, які її якимось чином координують. Тому все ж таки можна посилатися на міжнародний досвід.

У нас немає системного моніторингу. Знову ж таки ця проблема звучала, я хочу сказати, що для нас це також проблема, у нас немає системного моніторингу і запроваджених санкцій західними країнами саме

персональних і саме щодо порушників прав людини, відповідно виконання також, дотримання цих санкцій. Це є проблема.

В Україні також немає відповідальності за порушення санкційного режиму, про це буде більше говорити прокуратура Автономної Республіки Крим. Нам здається, що так само це вимагає змін до законодавства.

Серед суб'єктів подання, власне, кандидатів, скажімо так, на те, щоби бути внесеним до санкційного списку немає ряду інституцій, які важливо було б там мати, наприклад, знову ж таки прокуратуру Автономної Республіки Крим, яка займається документуванням безпосередньо осіб, які незаконно утримуються, так, і відповідно, збирає, акумулює матеріали і документує їх. Тому це одна з пропозицій дуже конкретних, її б ми хотіли бачити в законі.

Так само, мені здається, та проблема, про яку говорила Олена Сотник – саме, скажімо так, імплементація Україною закону Магнітського, умовно кажучи – нам здається, що має бути ширша рамка, тобто Україна повинна мати можливість приєднуватися до якихось міжнародних санкцій. А щодо порушників прав людини, можливо, не лише до закону Магнітського, а власне, має бути така можливість передбачена в законі, і наскільки нам відомо, от є такий законопроект, який розроблений, він не оприлюднений, але нам вдалося отримати його копію. Я не зовсім розумію, чи буде він взагалі коли зареєстрований і поданий чи ні, але, тим не менше, в цьому законопроекті, який, на нашу інформацію, розроблений Міністерством юстиції України у співпраці з Міністерством закордонних справ України, є положення, яке передбачає, власне кажучи, можливість України приєднуватися до якихось міжнародних санкцій. Нам здається така формула найбільш доречною, а не лише, наприклад, запровадження в дію в Україні закону Магнітського.

І, зрештою, хочу сказати про таку технічну проблему, з якою ми так само стикалися у комунікації, скажімо так, з західними урядами, скажімо так, коли пропонували списки ті, які в нас є осіб, які причетні до порушень прав

людини, це персональні дані, тобто механізм того, яким чином можна і держава має отримувати, збирати ці персональні дані. Тому що, звичайно, є певний поріг, скажімо так, верифікації інформації, певний поріг взагалі тих даних, які необхідно мати, аби особу додати до санкційних списків, як мінімум рік народження, місце народження. На жаль, у громадських організацій немає поки що можливостей розвідки і дістати номер паспорта офіцера ФСБ, ми розуміємо, що це не є можливо, але у держави такі можливості, я думаю, принаймні є і більші.

І я хочу насамкінець сказати, що насправді ми бачимо чудовий приклад закону Магнітського і саме пана Браудера, який самотужки фактично, за допомогою, звісно, доволі серйозних, вагомих осіб у світовій політиці зміг взагалі проштовхнути ідею запровадження акту Магнітського, передусім в Сполучених Штатах, а також в низці інших країн. У нас є значно більші можливості, тому що ми не є лише громадянським суспільством, у нас є Держава Україна, яка може цю ідею просувати і повинна цю ідею просувати зі своїми можливостями, зі своїм інструментарієм. Тому я хочу закликати, щоб ми акумулювали, скоординували наші зусилля спільні для того, щоби всі особи, яких ми не можемо переслідувати в рамках кримінальних проваджень або до яких не можемо застосовувати, справді, ті інструменти, про які знову ж таки говорив пан Логвинський, аби ми їх принаймні просували і застосовували до них санкції.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Марія.

І зараз хочу надати слово Олександрю Валерійовичу Литвиненку, заступнику секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

Олександр Валерійович, у вашому виступі дуже важливо почути відповіді на запитання, які були. Власне, який же механізм, хто здійснює координацію, чи здійснюється моніторинг, яка є практика вже застосованих

санкцій, як ви бачите необхідні зміни на законодавчому рівні і таке інше. Прошу.

ЛИТВИНЕНКО О.В. Шановний пане голову! Шановні пані і панове народні депутати! Шановні колеги! Я насамперед щиро вдячний за організацію цих слухань і запрошення до цієї надзвичайно конструктивної і важливої дискусії.

Стосовно цієї теми. Перед тим, як перейти до теми, я дозволю зробити собі маленьке зауваження, абсолютно підтримуючи Григорія Михайловича стосовно особливостей найменування наших відносин з Російською Федерацією. В Законі про особливості державної політики щодо забезпечення державного суверенітету в Донецькій і Луганській областях України, в преамбулі чітко зазначено, що Росія здійснює злочин збройної агресії проти України. Мені здається, це є найбільш прийнятним визначенням того, що у нас відбувається, тим паче це підтверджено українським законодавством.

Тепер до суті нашої розмови. Мені здається, перепрошую за цей екскурс, але, мені здається, що санкції мусять переслідувати одну основну мету – змусити країну, проти якої здійснюються ці санкції, змінити політику, але в сприятливому для нас напрямі. Але в нашій ситуації, для нас дуже важливо ще одна мета, ми можемо розглядати санкції як механізм самозахисту України, і ми в цій сфері маємо два, достатньо ефективні приклади.

Санкції, які достатньо серйозно вплинули на Російську Федерацію, це заборона співробітництва у сфері оборонно-промислового комплексу, яка була запроваджена в травні 2014 року, нанесла насправді достатньо серйозну шкоду національним інтересам Російської Федерації. Показовий приклад на програмі будівництва російського флоту, коли заборона постачання турбін "Зоря" – "Машпроект" припинила фактично програму побудови їх есмінців і обмежила програму побудови фрегатів.

І друге, стосовно самозахисту. Я би наголосив на достатньо серйозній ефективності санкцій, які були накладені в 17-му році, щодо соціальних мереж, які суттєвим чином вплинули на використання громадянами України таких соціальних мереж, як "Однокласники" і "ВКонтакте", попри величезну дискусію, які викликали ці санкції, ми вважаємо їх достатньо ефективними.

Другий момент, на якому я хотів би наголосити, що ми мусимо виходити з принципу, щоби введення санкцій наносила противнику більшу шкоду, ніж наносить вона нам. На жаль, на превеликий жаль, ми не можемо забувати, що економіка Російської Федерації десь в десять разів, понад в десять разів, більше обсягів економіки України. І ми це мусимо, на превеликий жаль, я кажу це абсолютно щиро, враховувати.

Наступне. Коли ми з вами фокусуємося на питаннях персональних санкцій, хочу зазначити, що персональні санкції це, тобто обмежувальні заходи, в Україні вводяться як мінімум за двома законодавчими актами. Перше – це Закон "Про санкції" і про що я буду детальніше говорити далі, і друге – це законодавство у сфері державного кордону, де Служба безпеки України має абсолютне право забороняти в'їзд, інші правоохоронні органи мають абсолютне право забороняти в'їзд громадянам інших держав і особам без громадянства, не пояснюючи причин, тобто пояснюючи інтересами національної безпеки. Як ми знаємо, Служба безпеки дуже широко користується цими повноваженнями. І я переконаний, що це є абсолютно ефективний механізм захисту наших національних інтересів.

Стосовно Закону "Про санкції". Я хотів би наголосити, що цей закон є... абсолютно повністю приєднатися до того, що тут говорилося, що це є закон, який довів за чотири роки свою необхідність. Але ми бачимо достатньо серйозні недосконалості цього закону.

Почнемо з такого моменту, як запровадження санкцій Організації Об'єднаних Націй, які, в принципі, мусять впроваджуватися автоматично, але цей закон передбачає надзвичайно громіздку процедуру впровадження цих

санкцій: подання Кабінетом Міністрів, потім розгляд Радою національної безпеки і оборони і потім уже указ Президента, бо після цього ще рішення Верховної Ради України. Ми розуміємо, що провести швидко таку процедуру апріорі неможливо.

Далі. Питання надзвичайне якості опрацювання самих документів. Тут пані Томак порушувала питання персональних даних, але я хочу зазначити, що ми нерідко при опрацюванні санкцій стикаємося з дуже негативними прикладами, коли всі установчі дані, тобто прізвище, ім'я, по батькові, місце і рік народження співпадають, а особливо, коли в нас є величезна кількість людей з поширеними прізвищами. Ну, достатньо яскравий приклад – моє прізвище і моє ім'я, яке дуже неприємно свого часу було чути.

З таким три чи чотири рази стикалися, що люди, які абсолютно непричетні до ніяких злочинних дій, які живуть в Україні в Запоріжжі, наприклад, їм забороняли будь-які дії з їх фінансовими активами. І люди не... жінка, яка приїхала з Криму, от їй заборонив... вона не могла отримувати пенсію, у неї не працювала картка. І слава Богу, тоді вдалося це вирішити протягом двох тижнів, але це достатньо унікальний варіант. І ми можемо нанести абсолютно невинним ні в чому людям величезну шкоду. Це визначає, це доповнення, чому нам потрібно дуже серйозне опрацювання цих матеріалів і набагато більш ефективною координаційний механізм в системі виконавчої влади. Тому що, говорячи відверто, законодавство не передбачає жодних прав для апарату Ради національної безпеки втручатися в процес опрацювання санкцій.

Я хочу наголосити на існуванні величезної різниці між власно Радою національної безпеки, яка складається з 15 найвищих керівників виконавчої влади, Голови Верховного Суду і так далі, і апарату, який набагато менше і який є органом, який забезпечує діяльність Ради. В цій ситуації, мені здається, що мусить бути підвищена роль Міністерства закордонних справ України як органу, який відповідає за формування і реалізацію зовнішньої

політики принаймні в питаннях опрацювання документів для запровадження санкцій.

Наступний момент, на якому я би хотів зупинитися, це питання моніторингу ефективності проведення санкцій. Всі закони, всі укази Президента України, якими вводяться в дію рішення Ради національної безпеки і оборони з питань запровадження санкцій, завершуються от такою, мають такий пункт: "Кабінету Міністрів разом з СБУ та за участі Нацбанку забезпечити реалізацію моніторингу ефективності персональних, спеціальних, економічних та інших обмежувальних заходів санкцій, передбаченим пунктом 2 цього рішення". Але ніде правди діти, що цей моніторинг до цього часу не може вважатися як достатньо ефективний.

Відповідно, нам треба посилювати законодавчі основи для моніторингу санкцій. Те ж саме вже і тут порушувалося пані Томак питання про відповідальність за виконання санкцій. Ми стикаємося в тому, що, якщо громадяни чи установи не виконують ці санкції, вони не несуть ніякої відповідальності. Рішення Ради обов'язкові для всіх органів виконавчої влади, укази Президента відповідно Конституції обов'язкові до виконання для навіть території України. Але ми стикаємося з тим, що у випадку порушення немає жодного ефективного механізму якогось покарання, якоїсь відповідальності тих, хто це порушує.

Наступний момент. Закон, чинний Закон України "Про санкції" має ще такий недолік, про який ми досить часто забуваємо. Абсолютно підтримуючи ідею висловлення тут пані Сотник, ідеї про запровадження списку Магнітського, нашого доєднання до списку Магнітського, я хотів би підкреслити, що в нас є ще суто юридична проблема, яка полягає, що згідно з пунктом 1 частини першої статті Закону України "Про санкції" підставами застосування санкцій є дії іноземної держави, які порушують права громадян України. Ми не маємо, якщо йти дуже чітко, юридично відповідно до чинного закону, ми не можемо дії громадян Російської Федерації проти Магнітського, ми прекрасно розуміємо, що вони порушували права і свободи

людини, і є злочином, але суто відповідно до цього закону ми не маємо права запроваджувати ці санкції. Який тут вихід? Вихід тільки один – змінити цей закон, створити більш ефективні підстави для запровадження цих санкцій.

Тепер щодо, що робиться, щоб змінити закон. Рішенням Ради національної безпеки від 28 квітня цього року, яке було введено в дію Указом від 15 травня 2017 року 133, було запропоновано Кабінету Міністрів України розробити зміни до законодавства. Наскільки я знаю, ще починаючи з кінця минулого року, принаймні взимку ми проводили нараду, була створена робоча група і ведеться опрацювання цього законопроекту, де провідну роль грає Міністерство юстиції і Міністерство закордонних справ. Я сподіваюсь, що наявні в цій робочій групі суперечності найшвидшим чином будуть подолані і зможемо вийти на впровадження більш ефективного механізму.

Закінчуючи, хочу наголосити на тому, чи є наша санкційна політика абсолютно ефективною – ні, вона не є і вона не може бути абсолютно ефективною. Бо в 14-му ми вперше за 25 років історії України створили цей механізм. Цей механізм є надзвичайно складним і в принципі він може бути ефективним, але він є дуже чутливим і він є політичним, він піддається дуже великим сумнівам, може збурювати серйозні політичні речі. Тому мені здається докорінне доопрацювання чинного механізму, насамперед в питаннях спрощення застосування санкцій, при цьому підвищення ретельності їхньої підготовки, моніторингу і забезпечення необхідності їхнього дотримання – абсолютно логічне і абсолютно розумне рішення.

Дякую за увагу. Абсолютно підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександр Валерійович.

Враховуючи, що Рада національної безпеки і оборони, Апарат Ради національної безпеки і оборони, в такому сприйнятті, принаймні коли ми обговорювали на комітеті, більшість вважали, що саме там "вариться" цей "санкційний бульйон". І тому, враховуючи вашу присутність тут і вашу посаду як заступника секретаря РНБО, я хочу зараз звернутися, чи є у

присутніх питання до Олександра Валерійовича, оскільки він повідомив, що йому треба буде з часом піти. Я прошу підняти руку.

Перший колега Чубаров, прошу.

ЧУБАРОВ Р.А. Не стільки питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прохання – коротко. І коротка відповідь.

ЧУБАРОВ Р.А. Але я хотів би, щоби пан Олександр прояснив, як такі ситуації відбуваються.

От пам'ятаєте, так званий скандал з українсько-російською комісією по рибальству в Азовському морі. От уявіть собі, що там відбувалося. Комісія сюди приїжджає російська. Вона надає списки заздалегідь, списки тут у наших службах, у всіх відповідних, починаючи від агенції... Державної агенції з питань риболовства і завершуючи Службою безпеки України, всі... комісії... порушники, які і не приховуються. В них на офіційних сайтах є їхні дії, які вказують на те, що вони відверто і відкрито порушували діючі закони України, у тому числі щодо в'їзду до Криму. В складі комісії люди, які володіють сьогодні де-факто нашим майном, яке злочинно було у нас віднято.

Пане Олександр, от як оце у нас координація відбувається, що потрібно було, щоб там влаштувати, вибачте мене, скандал. Навіщо ми от доходимо до таких ситуацій?

Я, до речі, на сьогодні відповідь на своє запитання, яке я кидаю от вголос, я так і не отримав ні від Служби, ні від жодної іншої державної структури. Я це просто для прикладу.

ЛИТВИНЕНКО О.В. Щиро дякую за порушене питання. Хочу наголосити, що в рішенні Ради національної безпеки і оборони з питань Азовського і Чорного морів, яке було прийнято в жовтні місяці, до цієї

комісії, був спеціальний пункт доручення Кабінету Міністрів визначитися з рибними... з питаннями рибних промислів і механізмами забезпечення національних інтересів України в цій сфері. Відповідно, власне, Рада національної безпеки визначила це як серйозне питання і доручила Кабінету Міністрів визначитись.

Стосовно координаційного механізму Рефате Абдурахмановичу, я хочу, на превеликий жаль, ще раз наголосити, що у нас дуже часто плутають, не те, що плутають, а об'єднують Раду і апарат. Рада має координаційні повноваження, апарат не має цих координаційних, і взагалі він не має прямої дирекційної ролі.

Ми підготували рішення, ми його дали, ми намагаємося його контролювати. Я кажу, як ситуація є...

ЧУБАРОВ Р.А. Я, вибачте, не дискусія. Я трошки інше мав на увазі. Якщо заздалегідь, за десять днів, у Служби безпеки або у інших спецслужб України є списки людей з Росії, тим більше людей, які наділені державними повноваженнями, і ми їх тут запрошуємо для того, щоб вести які переговори, і ми не визначилися з того, чи вони порушники українських законів, чи ні, і, відповідно, чи вони підпадають під санкції, то ми просто говоримо про свою безпорадність. Треба було комусь із співробітників, знаєте, зовсім іншої служби залізти в Інтернет і витягти всі ці дані. Чому це не зробили інші служби, я оце хотів сказати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Але, власне, ключове слово тут "координація". З точки зору формально існуючої, то вона нібито існує, але ми знаємо, що Рада національної безпеки і оборони збирається не так часто, і це абсолютно інша структура.

А в даному випадку те, що ви зазначили, це один із прикладів, який лише став відомим, я так... і то випадково.

ЧУБАРОВ Р.А. Да, випадково.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я думаю, що це варто зазначити, і ми про це будемо говорити.

Ще я бачив дві руки. Андрій Мамалига, Представник Уповноваженого Верховної Ради. І потім я надам, дуже коротке запитання і дуже короткі відповіді.

МАМАЛИГА А.В. Дякую за надану можливість.

Скажіть, будь ласка, чому на п'ятому році війни фактично нічого, ну, можливо, недостатньо зроблено для того, щоб обмежити трансляцію в прикордонних, особливо в прикордонних областях російського пропагандистського контенту? Тобто мова йде про телетрансляцію, радіотрансляцію, от я знаю, що, наприклад, на той же Крим і на прикордонні Херсонської, Миколаївської області транслюються російські канали, а з нового року ці канали будуть транслюватися вже в цифровому стандарті, малого того, транслюватися на українських частотах. Чому, власне, це відбувається, і що треба зробити, щоб цього не відбувалося?

Дякую.

ЛИТВИНЕНКО О.В. Що треба зробити, щоб це не відбувалося? По-перше, треба змінити законодавство, яке б дозволило здійснювати глушіння російського сигналу. Бо в тих регіонах, де це можливо, йдеться про зону ООС, це зроблено, там поставлена система глушіння.

По-друге, моє глибоке переконання, що при абсолютній важливості і необхідності заходів з обмеження російського інформаційного доступу в український інформаційний простір пріоритетним є посилення нашої конкурентоздатності, створення більш ефективних інформаційних каналів, посилення українського медіа. Бо йти виключно шляхом заборони це не найкращий засіб, вони частково спрацьовують. І я глибоко підтримую, і

вважаю абсолютно необхідним обмеження з соціальними мережами, абсолютно необхідними, припинення, і що було зроблено, присутності російських телеканалів в кабельних мережах України і таке інше. Але, якщо ми не забезпечимо більш привабливого, кращого українського контенту, це вирішить. І, я думаю, що зможе доповнити мою відповідь у цій сфері моя колега пані перший заступник міністра інформаційної політики.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...це непотрібно, ми просто, використовуючи вашу...

ЛИТВИНЕНКО О.В. Я хочу уточнити...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, ні, вибачте, просто у нас є час. Зрозуміло запитання, ми обмежились.

Два коротких ще запитання. Ви, будь ласка, представтесь. І ви після цього.

СЄДОВ О. Добрий день! Олександр Сєдов, "Кримська правозахисна група". У мене питання щодо існуючого зараз списку санкційного, який є на РНБО. Там деякі особи. які вказані, вони отримали громадянство Росії, як вказано, вже після окупації, тобто вони являються зараз громадянами України, але включені до цього списку.

ЛИТВИНЕНКО О.В. Абсолютно слушно ви зауважили, така проблема існує. Але Російська Федерація, я тут хочу це абсолютно підкреслити, включені люди, які або працюють в органах, державних органах Російської Федерації, і ми розглядаємо цих людей як громадян Російської Федерації, або брали участь в виборах в якості громадян Російської Федерації, і санкції до них накладені як до громадян Російської Федерації. Це, якщо йдеться про Крим. Також до деяких діячів, які з окупованих територій Донецької і

Луганської області, вони доведено... причетні до терористичних злочинів, проти них відкриті кримінальні провадження Службою безпеки з кваліфікацією "тероризм", і відповідно до Закону України "Про санкції" до них накладені санкції як до людей, причетних до терористичної діяльності.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це питання-відповідь. На жаль, ми...

Останнє запитання. Будь ласка, представтесь.

АРХИПОВА Ю. Юлія Архіпова, правозащитниця. Скажіть, пожалує, вот все мы видели списки, которые принимало РНБО санкционные, там сотни физических, юридических лиц. Хотелось бы понимать, кто конкретно эти люди, которые решают, кто войдет в эти сотни юридических, физических лиц, кто нет. И, соответственно, кто их персональные данные собирает?

Спасибо.

ЛИТВИНЕНКО О.В. Дякую за це запитання. Воно ключове.

Відповідно до чинного законодавства, Закону "Про санкції" право вносити пропозиції до Ради національної безпеки належить Службі безпеки, Кабінету Міністрів України, Національному банку України, Верховній Раді і Президенту України.

Найбільшу кількість пропозицій на даний момент внесла Служба безпеки України, на другому місці – Кабінет Міністрів України. Рада національної безпеки і оборони приймає рішення про введення цих санкцій. Але, я думаю, ви мусите усвідомлювати, що 15 найвищих керівників країни не займаються особисто збором персональних даних. Тобто питання до цих персональних... до цих... ваше питання – це Служба безпеки і Кабінет Міністрів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександр Валерійович, за відповіді.

І зараз кілька колег, які зазначені в програмі, повідомили, що вони мають трошки раніше іти. Зокрема, першим звернувся Сергій Мокренюк, начальник Управління з питань Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб. І після нього я надам слово Юлії Тищенко. Прошу.

МОКРЕНЮК С.М. Дякую.

Шановний пане голово, шановні народні депутати, присутні, колеги! Підтримую багато думок, які пролунали перед тим. І, можливо, зараз я спробую на простому прикладі, який безпосередньо стосується нашої діяльності, продемонструвати певні проблеми і запропонувати шляхи для їх вирішення.

Як відомо, положення, відповідно до положення про наше міністерство моніторинг того, що відбувається на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, це є нашою функцією, ми моніторимо в багатьох сферах.

Права людини – це одна з них. Під час дослідження багатьох обставин виникає наступна ситуація. Як ми пам'ятаємо, відповідно до Конституції, будь-який орган державної влади діє в межах і способом відповідно до законів. І на прикладі, який не стосується безпосередньо осіб, причетних до політично вмотивованих незаконних переслідувань, але на іншому, дуже яскравому прикладі я зараз поясню, як ця система працює або не працює і чому.

По одному з напрямків ми з'ясували фізичних осіб, які, на нашу думку, дотичні до певних загроз Україні. Відповідно до того, що ми є центральний орган виконавчої влади, у нас є певне коло повноважень і певне коло можливостей. Для того, щоб, як ми розуміємо, не всі способи дослідження ситуації, яка відбувається на тимчасово окупованій території, для нас є прямими, і дуже багато інформації ми здобуваємо непрямыми шляхами.

Водночас ми з'ясували, і, на нашу думку певні особи, перелік складався з декількох сотень осіб, які, на нашу думку, мають загрози, своїми діями створюють загрози державі Україна, ми мусимо для того, щоб реалізувати можливість, передбачену законом, застосувати санкції до цих осіб, з'ясувати мінімальне коло інформації щодо цих осіб відповідно до Постанови 888. Як мінімум це прізвище, ім'я, по-батькові, дата народження, як мінімум громадянство, бо сьогодні вже наголошувалось, що щодо громадян України застосовувати санкції тільки у випадку причетності до терористичної діяльності. Громадянство, паспорт, серію. Це мінімум те, що ми мусимо встановити для того, щоб бути плюс-мінус впевненими, що ми таки з'ясували цю особу.

Скажіть, будь ласка, чи є сьогодні в нас як у міністерства такі опції, чи володіємо ми цією інформацією, чи маємо ми доступ до цих баз даних? Звісно, що ні. Ми звертаємось до одного з органів, державних органів, описуємо ситуацію і повідомляємо, що мета запиту інформації – саме підготовка документів щодо застосування, можливості застосування санкцій. Отримуємо відповідь: ми дуже уважно ваш документ дослідили, так от це персональна інформація, тому ми вам її не надамо.

Скажу чесно, що ми вимушені були тричі звертатися і таки отримали певну інформацію. Але ж, як ви розумієте, нам треба встановити знову прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, паспорт, громадянство і таке інше. Ми звертаємося до інших колег з інших органів державної влади з проханням з'ясувати ці питання і надати інформацію з огляду на опис ситуації щодо цих осіб конкретні дії, конкретні особи, в конкретних ситуаціях. Деяку інформацію ми назбирали. Загалом, загалом ми отримали можливість подати пропозиції щодо двох десятків осіб, де було сотні і де десятки.

На нашу думку, на нашу думку, це є дуже простий, але зрозумілий приклад того, як реально відбувається координація. Якщо задати питання, а хто дотичний до процесу застосування санкцій до осіб, які причетні до

політично мотивованих незаконних переслідувань громадян України, до конкретних фізичних осіб. Як ми розуміємо, з фабули, скоріше за все, це негромадяни України. І виявиться, що нібито Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб дотично? Так, дотично. МЗС? Ну, звісно. Мін'юст? Так, звісно. І можна перераховувати ще багато органів, але питання: а хто за це відповідальний. Та ніби і всі відповідальні.

І, на нашу думку, це є напевно одною з основних проблем. Ми вважаємо, що на відповідному законодавчому рівні має бути визначений той орган державної влади, і, на нашу думку, це має бути орган в системі виконавчої гілки влади, який безпосередньо формує цю політику, координує діяльність, веде ті реєстри щодо тих осіб, до кого застосували, і, таким чином, реалізовується насправді, по великому рахунку реалізовується державна політика в цьому напрямку. І, відповідно, що у інших органів має бути обов'язок співпрацювати належним чином, але він з'явиться тільки в тому випадку, якщо конкретний орган буде наділений конкретним повноваженням.

Наступне питання, теж важливе, питання моніторингу. Як дослідити, чи ефективно застосовані санкції чи неефективно? Для цього треба, в першу чергу, розуміти, а яка саме санкція щодо якої особи застосувалася і чому вона. Звісно, що, повернуся знову, прекрасна робота була проведена на рівні Міністерства юстиції. Але в лютому 2018 року, коли була проведена дуже велика нарада і колеги тут присутні, які безпосередньо її проводили, і тоді кожному центральному органу виконавчої влади було задано питання: "Шановні, що, ви вважаєте, є необхідним сьогодні зробити, щоб нам було зручно?" І тоді було прийнято рішення про те, що необхідно безпосередньо на рівні Кабінету Міністрів закріпити які санкції яким органом застосовуються, і що ці санкції означають фізично. Знову ми повертаємось до того, що для того, щоб пропонувати санкції, щоб вони були ефективними, треба пропонувати саме ті санкції, які будуть мати вплив на цю особу, щодо

якої ми хочемо зміни її поведінки. Знову ми повертаємось до того органу, який має бути визначений, який має мати такі повноваження і який має доступ до інформації щодо особи, про яку, щодо якої ми хочемо застосувати санкції. І останнє речення.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Бачите, яке заохочення іноді.

Дуже дякую за дуже конкретні і з власного досвіду спостереження, які роблять ті речі, які ми загально говоримо, абсолютно предметними. Дуже дякую за цю чіткість.

Зараз я хочу надати слово Юлії Тищенко, керівнику програм підтримки демократичних процесів Українського незалежного центру політичних досліджень. І наступна – Дар'я Свиридова.

ТИЩЕНКО Ю. Дуже дякую, пане голову. Дуже дякую комітету і УГСПЛ, і .... взагалі за піднімання цієї теми, обговорення цієї надзвичайно важливої теми. При чому, актуальність, мені здається, є з 14-го року, фактично взагалі з моменту ухвалення відповідного законодавства.

Ну, хотілось би принагідно ще привітати тут наших колег, з якими ми ще рік тому намагалися працювати, зокрема Юлію Каздобіну, над питаннями санкційної політики щодо Криму, порушень прав людини. І нам приємно, що ті, скажімо, наші рекомендації також увійшли до цих рекомендацій парламентських слухань. Я погоджусь абсолютно, щоб не дублювати те, що було тут взагалі сказано і зазначено стосовно всіх вад сьогодні санкційного режиму, українського санкційного режиму, скажімо, були би актуальними питання ще пов'язані з верифікацією процесів введення санкцій, про що говорив Литвиненко, можливо, навіть трохи ширше, і верифікація того власне як вони виконуються. Зокрема, коли от ми свого часу проводили цей аналіз, також ми надсилали різні запити в різні органи влади, і ми не змогли скласти для себе єдиного, я не буду зараз цитувати всі відповіді, у виданнях

вони публічні, все це описано, ми не змогли скласти єдиної більш-менш зрозумілої картини того, як взагалі координується перевірка, взагалі здійснюється режим координування, реалізації, виконання санкцій.

Також в принципі виникає ще одне питання. Я розумію – персональні санкції за конкретні порушення абсолютно конкретних прав людини, да. І у нас, відповідно нашого законодавства, і в законі... Ще потрібно, до речі гармонізувати різні наші закони. Ну, приміром, да, Кабінет Міністрів робить моніторинг, здійснює моніторинг порушень прав людини на тимчасово окупованій території, там стаття 5.

Що відбувається далі? В законі 14-го року немає взагалі прямих вказівок, а що з даними моніторингу, аніж тільки оприлюднення чи надання міжнародним організаціям, да. Тобто такого роду речі, можливо би, потрібно було б також уточнити, щоб зрозуміти, ну скажімо, зробити зрозумілішою цю політику. Але є, приміром, порушення, в Криму сьогодні, і не тільки в Криму, не тільки щодо от політично мотивованих переслідувань, а таких широких порушень прав людини, зокрема, приміром, як право на ідентичність, право на освіту рідною мовою і так далі. Тобто тут питання, можливо, не стільки в конкретних особах, які це здійснюють, скільки в пошуці можливості впливати на якісь конкретні порушення і конкретні ситуації.

От ми зараз сиділи з представником прокуратури АРК, простий приклад. Зараз може відбутися в Криму перейменування бібліотеки імені Франка в Данилевського. Є в принципі конкретні люди, які ініціюють, які цікаві для російської влади речі, там багато в цьому сенсі є. Але от питання, це ми можемо такого роду речі інтерпретувати, як порушення права на ідентичність, на можливість охорони нашої культурної спадщини. В прокуратурі є відповідне впровадження, але тим не менше, чи може це якимось, такого роду випадки, от саме здійснення політичного тиску, підпадати під санкційні режими також українські, чи... І, звичайно, координація з нашими міжнародними партнерами санкцій, тобто це дуже широке коло питань.

Дякую дуже за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Юлія.

І я зараз хочу надати слово Дар'ї Свиридовій, яка представляє Українську Гельсінську спілку з прав людини. І потім наступним Віталій Секретар, начальник відділу представництва інтересів держави в суді Прокуратури Автономної Республіки Крим в Севастополі.

Ми вже працюємо дві години. Я прошу також колег максимально стисло, в межах регламенту – до 5 хвилин.

СВИРИДОВА Д. Дякую.

Я хочу насправді подякувати всім, дійсно, хто залишається з нами і хто приділяє увагу цій темі. Безумовно, ми вже 5 років війни кажемо про недосконалість санкційного законодавства.

Але перш за все я хочу повернути нашу дискусію все ж таки в русло тематики сьогоднішніх комітетських слухань, це саме запровадження санкцій до порушників прав людини. В цій залі знаходяться люди, які самі були жертвами цих порушень, жертвами катувань, незаконного позбавлення волі або є родичами таких осіб, і чекають на рішення держави, консолідацію дій, координацію дій, саме задля тиску на осіб, які сьогодні покривають порушення прав людини на окупованих територіях і очікують від держави України не лише розслідувань, а це дуже важливо, але й політичного тиску на таких порушників. Тому є насправді дуже багато важливих, сказано сьогодні, пропозицій, які насправді відображені в тих рекомендаціях, які підготовлені в рамках комітетських слухань. І я вдячна, насправді, для нас це теж певний зворотній зв'язок, чи у вірному напрямку ми рухаємося. Але я хочу буквально на декілька моментів звернути вашу увагу, мені здається, які сьогодні не були проговорені.

Перше. Це так, санкційне законодавство потребує змін. І перш за все ми маємо зрозуміти, що санкції завжди мають певну мету, мету і тиск, має

певну мету, да, цей механізм, він має на меті якусь кінцеву, якісь дії або припинення якихось дій. Сьогодні реально санкційне законодавство наше, на жаль, запроваджується, на наш погляд, що стосується порушників прав людини. Немає такої мети, така мета не декларується і сам факт того, що санкції начебто мають зніматися після досягнення мети, не дуже для нас є цей механізм зрозумілий і прозорий. Бо, фактично, коли до особи запроваджуються санкції, взагалі з'ясувати, яка мета запровадження цих санкцій саме до особи, якщо чесно, з рішень і з законодавства, яке сьогодні є публічним, зрозумілим та прозорим, неможливо.

Що стосується знову ж таки фокусу. Я ще раз хочу наголосити, що насправді однією з ключових задач і сьогоднішніх комітетських слухань для нас є дуже важливим, щоб державні органи влади почали реальну дію щодо: перше – координації дій і визначення конкретного органу в структурі, в першу чергу виконавчих органів влади, який буде відповідати як загалом за впровадження санкційної політики на рівні кожного з ЦОВВів, так і конкретно за впровадження державної санкційної політики щодо порушників прав людини і осіб, причетних до політично мотивованих переслідувань. Такого органу немає, мені дуже шкода, що МінТОТ сьогодні вже не присутній в цій залі, але ми все ж таки бачимо саме в цьому органі, на базі якого вже є відділ по захисту прав осіб, яких переслідують з політичних мотивів. Саме в цьому органі ми б бачили такий орган, який би координував цю роботу, в першу чергу збирав та оновлював списки осіб, які причетні до таких переслідувань. Бо сьогодні така робота ведеться виключно неурядовими організаціями. І, на жаль, дуже слабка координація з державними органами.

І дуже важливо, остання теза, це саме моніторинг ефективності виконання санкційної політики. На жаль, ми маємо закон з 2014 року, я не знаю, можливо, пан головуючий мене поправить, але, мені здається, жодного разу не було надано парламенту звіт про те, а як виконуються взагалі санкції, а яка ефективність виконання цих санкцій і запровадження санкцій от в

такому форматі. І якщо вони не є ефективними, що наразі пропонується органами державної влади, щоб покращити санкційну політику і зробити її реально ефективною, яка буде досягати мети і реально допомагати нашим громадянам, які щоденно переслідуються на окупованих територіях.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Дар'я.

Як було зазначено, то частково відповідаю на ваше запитання, закон приймався ще складом попереднім парламентом, в конкретних таких умовах, фактично тоді це було більше крок на реакції, що нам треба мати щось, це щось з'явилося. Але сьогоднішнє обговорення показало, що фактично де-факто здійснюється, те, що мало б здійснюватися більш зрозуміло в спосіб, який не зовсім відповідає закону, але на рівні апарату Ради національної безпеки і оборони в кінці, оскільки РНБО виконує таку, мало би виконувати координаційну функцію. Але на прикладі те, що представник МінТОТу розказав, коли потрібно діяти достатньо швидко, в розумні терміни. Це стикається з багатьма речами, які не врегульовані як на законодавчому рівні, так і на рівні відповідальності, розподілу компетенцій, повноважень між відповідними органами... центральними органами виконавчої влади. Дякую.

Зараз слово Віталію Секретарю, начальнику відділу Представництва інтересів держави в суді Прокуратури Автономної Республіки Крим.

І хочу запитати чи присутній Роман Кармазин... Є, добре, ви наступний будете.

СЕКРЕТАР В.В. Доброго дня, шановні присутні! Я хотів би звернути увагу на ті проблеми, які є, нам здається, є законі...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ближче до мікрофону.

СЕКРЕТАР В.В. В Законі України "Про санкції". В 2014 році, як вже багато людей про це зазначало, Україна в таких екстремальних умовах прийняла цей закон.

Закон передбачає конкретні етапи введення і скасування санкцій. І на даний момент, наскільки ми вивчали законодавство існуюче, виключно в нас введені персональні санкції стосовно юридичних та фізичних осіб.

І в такому рішенні стосовно застосування санкцій зазвичай перераховується конкретна фізична або юридична особа, певний вид санкцій і термін, на який він застосовується, але не вказується орган, який повинен здійснювати своєрідний нагляд, чи контроль, чи моніторинг, як доцільно це можна назвати.

Тому ми вважаємо також, зважаючи на ці всі проблеми, які озвучені вище, на те, що потрібен створений або конкретний, один орган, і закріпити це на законодавчому рівні, який буде контролювати виконання цих санкцій, який буде дивитися за його дотриманням; або це може бути група органів. Тут можна посилатися як на досвід країн Європейського Союзу, в яких є ряд органів. Це і Великобританія, в якому є і Міністерство фінансів, і Департамент доходів і митниці. Такі органи навіть є в Румунії, і в Іспанії, і так далі. В США він більш окремо окреслений – це Управління з контролю за іноземними активами, яке ми скорочено всі називаємо OFAC, і вони працюють в даному напрямку.

Я думаю, що це, по крайній мірі, воно б дозволило скоординувати всю державну політику в даній сфері і держава могла б ефективно впливати на ті суспільні відносини, які виникають стосовно застосування санкційного законодавства. Крім того, як ми бачимо, в даному нашому заході приймає участь досить велика кількість громадських організацій, які також би знали, до кого вони можуть звернутися, який орган яку має компетенцію і наскільки він може ефективно працювати в цих умовах.

І, окремо зазначивши і визначивши функції цього органу в законі, ми б могли відповідно ефективніше захищати інтереси нашої держави в

санкційному законодавстві. Але одним створенням органу чи покладення функцій цих на певний орган не слід обмежуватися, і державна політика, ми вважаємо, не буде довершеною, оскільки, крім заборон, повинен бути певний механізм примусу, тобто відповідальності за порушення цього ж санкційного законодавства.

Також, вивчаючи в ході своєї діяльності, тому що ми Прокуратура Автономної Республіки Крим, ми намагаємося найбільш досконало вивчати весь досвід, у тому числі і світовий, тому що ми працюємо в умовах такого перехідного правосуддя і повинні відповідно реагувати на ці заходи. Розглядаючи питання наявності відповідальності в країнах ЄС, в них є відповідальність як адміністративна, так і кримінальна, і вона варіюється залежно від країни-члена Європейського Союзу.

Сполучені Штати Америки в даному випадку, я думаю, пішли більш гнучким способом і передбачили систему штрафів, які можуть варіюватися в залежності від грубості порушення. І тому ми в своїх пропозиціях (вони також, я помітив, що є в роздаткових матеріалах) пропонуємо, щоб держава Україна запровадила як механізм своєрідних фінансових санкцій, так скажемо, штрафів, щоб було більш доцільно і зрозуміло для всіх, для того, щоб особа, яка, відповідно, порушила це санкційне законодавство, чи вивела вона свої кошти, чи хтось їй допоміг вивести свої кошти, якщо це стосується коштів, щоб вона знала, що на ній лежить тягар також відповідальності, в тому числі фінансової, і була пересторога для здійснення таких дій.

Крім того, ми вважаємо, що доцільним буде введення кримінальної відповідальності за порушення цього законодавства, якщо ці порушення, вони, дійсно, будуть завдавати істотної шкоди інтересам держави. Крім цього, саме введення відповідальності кримінальної, воно б дозволило і правоохоронним органам забезпечити процедуру міжнародно-правового співробітництва з іншими країнами, в яких є передбачена кримінальна відповідальність, якщо, наприклад, правопорушник знаходився на території іноземної держави, і ми б не могли отримати... скажемо, засудити його тут і

притягнути до відповідальності, то через факт не видання іноземною державою нам цього правопорушника, ми могли б застосувати так само і механізм передачі або перейняття кримінальних проваджень до іноземної держави для того, щоб відбувалася там процедура притягнення до відповідальності. Тому ми вважаємо, що як перше, друге, третє підсумовуючи, необхідно створення органу, який повинен контролювати, необхідно введення як адміністративної своєрідної фінансово-господарської відповідальності, також кримінальної відповідальності. І я думаю, що за 4 роки існування цього закону у нас уже є певний досвід тих проблем, і пора їх, в принципі, реалізовувати таким шляхом.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Роман... На уточнення, пане Віталій, на уточнення. Чи вважаєте ви, наскільки я зрозумів, що органи прокуратури мають бути віднесені до цих суб'єктів, які вносять пропозиції щодо застосування...

СЕКРЕТАР В.В. Дякую, за запитання. Якраз зараз ми обговорюємо питання тих осіб, які порушують права людини. В нас є значна кількість кримінальних проваджень і значна кількість матеріалів, тому в тих умовах сьогодення, яких ми перебуваємо, це було б доцільно.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...надати слово Роману Кармазину, начальнику відділу юридичного департаменту Національного банку України, оскільки Національний банк якраз належить до тих суб'єктів, які можуть брати участь у цьому процесі. І будь ласка, вам слово.

КАРМАЗИН Р.В. Дякую за можливість виступити. Я буду намагатися бути стислим, зрозумілим і подати пропозиції щодо відповідальних та механізму – найбільші проблемні питання, які тут порушувалися.

Згідно чинного Закону про санкції суб'єктам, які подають до Радбезу пропозиції, є КМУ, СБУ та НБУ. Ми також, як і ці три органи, подавали пропозиції, це стосувалось банків, які працюють незаконно в Автономній Республіці Крим. Це стосувалося платіжних систем, які співпрацюють з російськими платіжними системами і беруть участь в переказі коштів. І це стосувалося групи українських банків, але з російськими капіталами. Всі ці санкції працюють.

Що я хотів би наголосити? Стаття 1 Закону про санкції говорить, що за порушення територіальної цілісності можуть застосовуватися спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи. Наголошую, мова йде про економічні, ми як економічний орган про це говоримо. Тобто поряд там з політичними, військовими, безпековими існують саме економічні. В чому як би перевага саме економічних санкцій? Це миттєвість застосування до правопорушників і настання для них несприятливих наслідків зразу ж після рішення Радбезу на відміну від кримінально-правових, де йдуть етапи розслідування та засудження, власне кажучи.

Чим вони цікаві? В Законі "Про санкції" визначено 24 види санкцій і 25-й – це інші, що відповідають духу та змісту завдань цього закону. Це як і переваги, так і недоліки. На практиці ми зустрілися, що багато суб'єктів не розуміють змісту цих санкцій та способу їх дотримання. Поряд з цим звертаю увагу, що першою санкцією, під номером 1, іде блокування активів. Це неможливість особи, до якої застосована ця санкція, користуватися та розпоряджатися своїми активами.

Історія цієї санкції важлива, тому що вона застосовується в фінмоніторингу. Застосовується банками по всьому світу, і застосовується українськими банками, якщо не помиляюсь, з 2003 року, тобто 15 років. Тобто, якщо до когось застосували цю санкцію, то банки України, які мають структурні підрозділи по фінмоніторингу, в змозі спокійно, протягом доби організувати виконання даної санкції. От вам і механізм.

Що окремо хотів би зазначити. Закон "Про санкції" був прийнятий в серпні 2014 року, набрав чинності 12 вересня 2014 року. А вже 1 жовтня Національний банк, в тому числі я брав участь, прийняли Постанову № 654, тобто де був визначений механізм реалізації санкцій саме банками України. Для Національного банку знадобилось всього лише 18 днів, щоб сформувавши державну політику щодо реалізації, моніторингу та застосування санкцій.

Зараз я детальніше поясню, чому це. Наприклад, беремо, на мій погляд, найефективнішу і найдієвішу санкцію – блокування активів. Постанова визначає, що якщо після рішення Радбезу, введеного в дію указом та де зазначені прізвище, ім'я, по батькові або найменування фізичної, або юридичної особи, до яких застосовуються санкції, банки починають їх застосовувати. Тобто як це працює на прикладі. Якщо банк передивився своїх клієнтів і побачив серед них особу "фізика" або "юрика", які є підсанкційними, він зразу обмежує право розпорядження і обездзвижує ці кошти на рахунку. Так само постанова вирішує питання, що, якщо від підсанкційної особи іншій особі надходять кошти, то банк не зараховує ці кошти на рахунок, а залишає на своєму внутрішньому банківському рахунку. Що це означає? Що санкція ще більш дієвіша, вона застосовується ще до інших людей і по суті зобов'язує припинити ділові та інші відносини з підсанкційною особою для інших осіб.

Отже, перший висновок у нас, мені видається, і рекомендація нам, що, переслідуючи нашу мету і вибираючи вид санкцій, ми пропонуємо обов'язково застосовувати поряд з іншими санкціями, які необхідні, санкцію блокування активів. Для прикладу наведу вам, що це найпопулярніша санкція, яку застосовують Сполучені Штати Америки до всіх підсанкційних осіб. І далі хотів продовжити питання... Застосовує її OFAC, а він є структурним підрозділом Treasury, тобто держказначейства, тобто іншими словами Міністерства фінансів Сполучених Штатів Америки. Якщо ми хочемо застосовувати, як би уніфікувати способи і механізми виконання

застосування санкцій, то важливо, щоб, можливо, брати приклад із Сполучених Штатів, так як вони є законодавцями мод в цій частині.

Далі, що я хотів сказати. Тобто, дивіться, застосували санкцію блокування активів. Банк України її виконує. Але за банком України дивіться Національний банк України. Ця ж постанова зобов'язує подавати банками України до Національного банку спеціальну форму статистичної звітності, де вказуються всі дані: залишки, спроби проведення операцій і таке інше. Тобто існує держорган, який здійснює контроль за ефективністю застосування санкцій, застосовується вона чи ні, є чи немає.

Таким чином, намальовується у нас трирівнева система: підсанкційна особа, особа, що застосовує санкції, і особа, що контролює особу, яка зобов'язана використовувати ці санкції. Мені видається це знов ефективнішим, ніж кримінально-правовий механізм, який виконується постфактум і який має свої стадії в процесуальних кодексах, важливо.

Таким чином, висновки, будемо намагатись говорити про висновки. Висновки. Пропонуємо застосовувати максимум вид санкцій як блокування активів. Пропонуємо у кожному органі створити відповідальних осіб. І, звичайно, які повинні застосовувати санкцію по схемі підсанкційна особа - контролююча особа - контроль за контролюючою особою.

І третє, що ми пропонуємо, це синхронізація санкцій. Тому що, якщо ми говоримо про цю санкцію, яку я назвав, то вона ефективна в разі наявності активу в юрисдикції України, на території України. Якщо актив підсанкційної особи в іншій державі, то потрібно синхронізувати за цими 41 країною, які пан головуєчий назвав, цих санкцій. Тільки тоді ми доб'ємося повних несприятливих наслідків для підсанкційних осіб.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Кармазин, до вас запитання стосовно ефективності санкцій. Особа, яка може бути об'єктом цих санкцій, вона ж може мати рахунки не лише в

українських банках, а і в банках інших країн. Яким чином і чи здійснюється практично якась координація, яка, скажімо, ваша на рівні того ж Міністерства фінансів в США в один бік і в інший або з Міністерством фінансів, або банками інших країн. Як це відбувається на практиці? Чи у нас ви лише можете забезпечити, що блокуються рахунки в банках України, але не можете вплинути на подібні ж дії в інших країнах цієї ж особи?

КАРМАЗИН Р.В. 100-відсотково санкції застосовуються на території України. Щодо міжнародної співпраці, це ..... У нас, єдине, були як би листи від посла України в Сполучених Штатах, які були як доручення розіслані, крім нам, всім іншим органам влади щодо координації. Також я знаю, що минулого літа було доручення Президента про синхронізацію цих санкцій, і воно як би виконується.

Що я нагадав і хотів би зазначити. Дивіться, до чинної практики Постанова 888 Кабінету Міністрів. У нас три органи в системі ЦОВВ, центральних органів, відповідають за санкції. Це МЗС, МВС і Мін'юст. Практика показала, що доцільно створити один як би, який був би, дійсно, відповідальний.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пан Роман.

Ми, фактично, вже перейшли до зовнішньополітичних аспектів. І у нас є кілька представників Міністерства закордонних справ. Я так розумію, Петро Петрович Бешта і Оксана Вадимівна Золотарьова. Так, ви... Ви хочете брати слово?

Будь ласка. Петро Петрович Бешта, заступник директора політичного департаменту, начальник відділу політичного аналізу МЗС України. Прошу.

БЕШТА П.П. Вітаю! Я хотів би розпочати свій виступ з кількох коментарів з приводу тих питань, які вже були порушені.

Перше питання – це коли ми говорили про створення національних комісій чи міжнародних комісій, які могли б переглядати санкції, їх скасовувати. Я хотів би звернути увагу на чутливість з цього питання і бути дуже обережними з постановкою питання про будь-який перегляд санкцій чи їх скасування. Так як ситуація виглядає зараз, ми можемо говорити виключно про питання посилення санкцій. Будь які інституції, які будуть ставити питання про скасування санкцій чи їх перегляд, ми вважаємо, це загрозливим розвитком ситуації.

І друге питання прокоментую – про ті речі, які говорились, про координацію і механізми. Значить, ми теж вважаємо, що, ну у всякому разі, у сфері питань, які належать до нашої компетенції, про те, що проблема існує – проблема координації дій всіх органів влади. Ми вважаємо, що в тому числі питання збору персональних даних як основної вимоги накладення санкцій, як висловлював співробітник МінТОТу, вимагає більш активного залучення правоохоронних органів, і пан Логвинський на цьому наголошував. Тобто, коли ми говоримо про накладення санкцій, ми повинні паралельно думати про кримінальне переслідування цих осіб, громадян інших держав, оскільки вони вчиняють злочини по порушенню прав людини на території України. Тому паралельна робота по їх переслідуванням дасть можливість швидше збирати персональні дані і одночасно накладати санкції, які будуть мати дуже швидкий результат.

Те, що стосується роботи МЗС, питання переслідувань і політв'язнів для нас є пріоритетним. Поряд з тим, як ми активно працюємо щодня, консульський вимір нашої роботи по забезпеченню прав осіб на території Російської Федерації чи окупованих територіях, поряд з політичною роботою, яка ведеться постійно і весь час з усіма партнерами, кожна міжнародна зустріч на всіх рівнях завжди починається з питання політв'язнів. Як всі бачите, питання політв'язнів і тиску Росії у цій сфері – це однозначно зайняло постійне місце на порядку денному міжнародного життя, а втому числі міжнародних організацій. І останній приклад – це премія Сахарова

Сенцову, це проект резолюції черговий в ГА ООН, в якій питання політв'язнів і займає одне з центральних місць.

Але, якщо повернутися до головного питання нашої наради, це запровадження міжнародних санкцій щодо осіб, які відносяться до переслідування політв'язнів українських, то ми б сформулювали це завдання через здійснення кращої координації і синхронізації політики санкційної України з найближчими партнерами. Такими партнерами є G7 (Група Семи) і ЄС. І ми цю роботу проводим дуже давно.

Але тут є внутрішні і зовнішні завдання, які нам треба чітко розуміти для того, щоб ця політика була успішною. Почну з зовнішнього контексту. Як ми знаємо, лідером у санкційній політиці є США. Це держава, яка найбільш потужно застосовує ці механізми і має для цього законодавчі підстави. Тому ми із США активно працюємо всі ці роки і будемо далі працювати. ЄС. В ЄС з цим складніше, оскільки ЄС не має механізмів встановлених на сьогодні по запровадженню таких персональних санкцій, які б мали відношення до прав людини. В них є механізм по накладенню країнових санкцій, на всю країну. Це досить складний процес, і Росія, на жаль, при даних умовах, не може бути застосовано до Росії ці механізми.

В 2014 році на хвилі посилення тиску на Росію було, вносились пропозиція в рамках ЄС по накладенню санкцій до списку Магнітського. На жаль, вона була безуспішною і всі ці роки, хоча Україна працювала з ЄС, але результату поки що не було. Є сподівання, що, можливо, ситуація зміниться зараз, якраз в ці дні було оголошено ініціативу Нідерландів. І вчора відбулося обговорення на семінарі експертному цієї можливої ініціативи. Прогнозувати її результат ми, на жаль, не можемо. Але ми активно працюємо над своєю участю, там, донесенню своїх позицій і ініціатив. І пройде трохи час, найближчий час, коли це може бути розглянуто на більш офіційному рівні, це 10 грудня в Брюсселі буде краще зрозуміло, чи здатна буде ця ініціатива принести успіх і просувати питання накладення ЄС санкцій щодо тих осіб, які переслідують політв'язнів. Крім того, як ми знаємо, низка

держав, які вже згадувалися, США, Канада, Литва, Латвія, Естонія та Великобританія, в яких є законодавство, яке можна застосовувати, і ми з цими державами теж активно працюємо.

Що нам потрібно для того, щоб ця робота з цими партнерами була максимально ефективною?

Перше. Це, узагальнюючи все, що було сказано, удосконалення санкційного законодавства України і посилення санкційної політики України. Україна в першу чергу повинна чітко продемонструвати ефективність своєї політики, і на цій основі наші позиції по роботі з партнерами, по тому, щоб вони приєднувалися до наших санкцій і синхронізували свою політику, будуть у нас більші шанси. Тобто ефективна і послідовна санкційна політика України – це перша підстава.

Друге. Це активна участь правоохоронних органів і вироблення по кожному з цих випадків прізвищ, які стоять у наших санкційних списках, дуже обґрунтованих, чітких кейсів, які були б переконливими у роботі із західними партнерами. Як ми знаємо, кожна санкція, і вже були випадки, може бути скасована через судовий розгляд. Тому західні партнери дуже обережні в тому, щоб вводити санкції такого роду, беручи від нас. Тому для того, щоб наша робота була успішною, ми повинні чітко формулювати по кожному прізвищу. Якщо ми подивимося на список в указах РНБО, оскільки за останні роки виключно по темі політв'язнів у нас є близько 200 прізвищ в цих списках, на які вже накладені українські санкції, то, як ви подивитесь, там дуже слабко є обґрунтування того, які мотиви і причини переслідування цих осіб. Там є інформація про базові персональні дані, про членство в якихось партіях і так далі, посади. Нам абсолютно потрібно новий рівень співробітництва з правоохоронними органами для того, щоб формувати ці кейси за стандартами ЄС чи держав ЄС, чи США, Канади, для того, щоб ми пройшли до них з цими списками, вони були б переконливими і мали б шанси бути схваленими. Тому це питання обґрунтування.

Третій пункт. Це, якщо ми говоримо про синхронізацію санкційних політик, ми повинні пам'ятати, що це двосторонній процес. Ми не можемо тільки в односторонньому випадку приходити і вимагати запровадження санкцій щодо наших питань. Ми повинні теж рухатись як партнери, синхронізувати санкції, і тут питання схвалення якогось роду чи створення законодавчих передумов в Україні для схвалення аналогу закону Магнітського був би потрібен для того, щоб це, дійсно, було партнерство.

Четверте. Нам, дійсно, важливо прискорити схвалення закону, який би встановив правовий статус і соціальні гарантії для незаконно утримуваних громадян України. Цей процес йде, його потрібно прискорити, це питання потрібно законодавчо врегулювати.

І, звичайно, координація, як я вже сказав, абсолютно необхідно питання кращої координації нашої санкційної політики. Ми підтримуємо, щоб МінТОТ відігравав якусь більшу роль у питаннях координації всієї санкційної політики. Ми готові брати більше відповідальності на себе у вузькому питанні роботи з міжнародними партнерами, і ми це вже робимо.

Якщо подивитися на рекомендації, висловлені в папері презентованому сьогодні. Питання моніторингу дотримання іноземних санкцій повинно здійснюватись не тільки МЗС і не тільки Кабінетом Міністрів. Оскільки у нас все-таки для цього можливості обмежені, ми вважаємо, що і всі інші розвідувальні, правоохоронні органи повинні будуть тут згадані і брати в цьому процесі активну роль.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Петре Петровичу, за дуже чітку позицію висловлену.

І питання до пані Оксани Золотарьової. Якщо є щось додати з точки зору моніторингу, зокрема санкцій, будь ласка. Не більше 3 хвилин, прошу.

ЗОЛОТАРЬОВА О.В. Знаєте, хочу тільки подякувати, бо я беру участь в дискусіях по санкціях вже декілька років. Це найкраща дискусія, що була найбільш конструктивна, і та, що має змістовне наповнення. Все вже було сказано.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

І зараз я хочу надати слово Світлані Заліщук, народному депутату України, члену Комітету Верховної Ради у закордонних справах, яка є також співавтором одного із законопроектів. Прошу.

ЗАЛІЩУК С.П. Доброго дня, шановні учасники, пане головуєчий. Дуже дякую за слово, дуже дякую виступаючим за їхні доповіді дуже конструктивні. Можу цілком погодитися, що сьогоденне санкційне законодавство потребує доопрацювання. І це питання не в тому, що закон не дуже там прогресивний, питання в тому, що слабке санкційне законодавство створює лакуни, в яких санкції застосовуються вибірково. І є підозри, що деякі люди в Україні при владі, які мають, причетні до того, застосовувати санкції чи ні, скористаються цими лакунами для того, щоб деякі конкретні люди, деякі конкретні підприємства уникали відповідальності щодо ухвалення таких санкцій.

Я можу навести дуже багато прикладів. За останні кілька місяців я надіслала, напевно, десятки звернень до Президента, РНБО, Кабінету Міністрів, НБУ, СБУ та всіх інших виконавчих органів. І сьогодні неодноразово вже згадували про так звану синхронізацію. Справді в квітні було, США ввели санкції проти цілого ряду фізичних осіб, юридичних осіб, потім трошки пізніше в липні цього року Європейський Союз ввів санкції. І Президент України закликав виконавчу владу, правоохоронні органи, аби санкції були синхронізовані.

Я зауважу, що українське законодавство не містить такого положення як синхронізація, це не є підставою для внесення санкцій по відношенню до тих чи інших осіб чи компаній. Але якщо переглянути цей список, власне, цих компаній, щодо яких американці та європейці ввели санкції, а українці не ввели санкцій, тобто ми як держава їх чомусь не занесли до списку санкцій, то виникає дуже багато питань.

Я вам назву тільки кілька з них. Наприклад, товариство "СГМ-Мост", це дочірня компанія "Стройгазмонтаж", це Ротенберг, це генеральний підрядник будівництва мосту Керченського, який сьогодні з'єднує Росію, материк, Росію і Крим, щодо якого ми дуже активно виступали. Можна згадати Пригожина, наприклад, окремо як його прізвище. Це той ресторатор Путіна, який тримає, так звану фабрику тролів в Санкт-Петербурзі. І щодо нього Україна так само не ввела санкції. Але американці та європейці санкції ввели. Це ціла низка російських політиків, які були якимось чином причетні до російської окупації і в Криму, і на Донбасі. І я ще раз повторюся, вони є в списках санкційних і Сполучених Штатів, і Європейського Союзу вже довгий час. Але до українських списків санкції вони не потрапляють.

І мої звернення, аби цих людей додали до списку санкцій, я вийшла на таке замкнене коло відписок від різних органів, коли Президент присилає РНБО, РНБО спускає Кабінету Міністрів, Кабінет Міністрів в інші органи. А вони мені відповідають, що у них немає повноважень збирати доказову базу. У них немає доказової бази для того, щоб довести, що ці люди в якийсь той чи інший спосіб були причетні до окупації. Хоча навіть відкриті абсолютно джерела дають беззаперечні докази по цілому списку цих політиків, державних діячів, фізичних осіб, юридичних осіб, в якій спосіб вони були причетні до окупації і так далі.

Хочу от ще один маленький приклад. Бізнес колишнього народного мера Севастополя, а нині депутата так званого севастопольського законодательного собрания Олексій Чалий, який має бізнес, який називається "Таврида Електрик". І цей бізнес "Таврида Електрик" продовжує збувати

свою продукцію на українській території. Повторюся, ця людина потрапила в американські санкції, європейські санкції, але, більше того, у нас там навіть якісь суд був і так далі, але ця людина і його компанія продовжує заробляти в Україні шалені гроші, в той час, як він депутат так званого севастопольського законодавчого зібрання. Чомусь українська влада залишається сліпою до цілої низки таких людей.

Тому, я вважаю, на сьогоднішній день для нас дуже важливо переглянути санкційне законодавство і визначитися з кількома пріоритетами. Перше. Це, безумовно, координаційний орган, про це говорила пані Дар'я, і я з нею абсолютно погоджуюся. Нам потрібно чіткого відповідального за зібрання, документування, складення доказової бази, для того щоб цей орган збирав від усіх і мав такі повноваження і компетенції відповідальних людей, які це будуть робити. РНБО на сьогоднішній день користується тими повноваженнями, що вони кажуть, у нас немає повноважень, ми тільки нібито такий орган, який збирає інформацію і передає. Хоча це Рада національної безпеки та оборони, тим не менше.

Друге. Це, безумовно, доказова база. Нам треба попрацювати над законом, щоб проблеми відписок про доказову базу в принципі не стояло.

Третє. Це відповідальність за перевірку порушених санкцій і відповідальні, власне, встановлення відповідальних таких. У нас є ціла низка вже прикладів, коли щодо деяких компаній, які працюють, російських, були накладені санкції, але їх потім продавали просто. Продавали попри те, що там НБУ накладало на них санкції і так далі, вони в судовому порядку якимось чином блокувалися їхні активи. Але в якийсь спосіб знаходили, домовлялися, не знаю, очевидно, і російські компанії мали змогу просто поставити на продаж, і тому це теж питання. На сьогоднішній день немає по суті інституту перевірки роботи санкцій. Якщо наклали актив... якщо наклали санкцію, що саме блокують, до якого моменту, за яких умов вони мають право знімати, за яких умов вони мають право продавати і так далі? Вся ця інформація нас жодним чином законом не визначена.

Я так само, ще одну хвилиночку, буквально, хочу зауважити, що на сьогоднішній день дуже важливо, вже хтось, колега перед цим сказав, що існує дуже сильне санкційне законодавство Сполучених Штатів. Я тут можу погодитися, закон КААТСА, який допомагає дуже швидко користуватися і знаходити інформацію про санкції. В Україні, якщо ви подивитесь, якщо ви спробуєте знайти, а хто ж у нас під санкціями, і зайдете, наприклад, на сайт РНБО, ви знайдете кілька списків, деякі з них застарілі, вам буде складно навіть знайти останню версію цих списків. І пошукова система... працювати з нею теж дуже складно. Натомість найкраще їх шукати там на сайті Верховної Ради України зараз.

І, більше того, списки українські санкційні не дають так званих гіперлінків, гіперпосилань, які компанії причетні. Є у нас список фізичних осіб, є список юридичних осіб, і дуже часто, наприклад, на фізичну особу може бути накладена санкція, а на юридичну особу, якою він володіє, так само, як сталося це з Ротенбергом, подивіться, будь ласка, так, на Ротенберга наклали, на його компанію, а вони продовжують працювати з Україною без жодних проблем. Тобто на юридичні особи немає цих гіперлінків, щоби чітко показати, які компанії, з якими фізичними особами пов'язані. Тому нам в тому числі на практичному рівні треба вдосконалювати роботу з нашими санкціями для того, щоб громадянське суспільство, розслідувачі, журналісти, ми як депутати могли ефективно працювати і не допускати таких лакун.

І на самий останок скажу, що, розумієте, санкції – це ж наше сьогодні по суті... по суті, найефективніший інструмент боротьби проти російської агресії, бо вони боляче б'ють конкретно по людям, по їх активам, по їх грошах, по їх статках і так далі. І, якщо ми його неефективно використовуємо, то це означає, що ми втрачаємо один з найефективніших інструментів, і нам набагато складніше лобювати чи серед наших європейських партнерів, американських партнерів вести санкції по відношенню до тих чи інших осіб чи взагалі говорити про будь-які санкції, у

тому числі там Nord Stream і так далі. Тому що вони показують пальцем на нас: а чи ввела санкції Україна.

Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Світлано.

І я хочу зазначити, що у нас ще залишилося 15 хвилин роботи, і ще є двоє виступаючих. Але я хочу пересвідчитись, що представник Мін'юсту ще на місці. Я бачив заступника міністра Сергія Петухова, він пішов. Хтось є від Мін'юста?

БУТОРОВ Є.О. Буторов Євген Олександрович, заступник начальника Управління з питань...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Євген Олександрович, дякую. Я хочу просто уточнити, поки ви є тут.

От що ми маємо. Ми маємо рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 травня цього року про застосування та скасування персональних санкцій. Указ, який ввів в дію, було прийнято, Указ Президента, 14 травня цього року, тобто 6 місяців тому. І підпункт 2 пункту 4, як ви самі пишете, рішення Ради національної безпеки і оборони передбачає подання Кабінетом Міністрів України пропозицій щодо внесення змін до законодавства стосовно санкцій.

На виконання цього підпункту, який був півроку тому, Міністерство юстиції розробило проект постанови про створення робочої групи. Але ця постанова не прийнята Кабінетом Міністрів України, і відповідно ми маємо просто констатацію, що півроку пройшло. До вас таке конкретне запитання: чи є у вас розуміння, коли ця постанова про створення міжвідомчої робочої групи, яка ще має підготувати пропозицію до зміни законодавства, може бути прийнята Кабінетом Міністрів? І, по-друге, чи буде включено, чи передбачає цей проект постанови до складу цієї міжвідомчої групи

представників неурядових правозахисних організацій, зокрема тих, які ініціювали і були присутні на сьогоднішніх слуханнях?

Прошу.

БУТОРОВ Є.О. Дякую.

Доброго вечора вже, шановні колеги! Я дуже коротко і стисло. Якщо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ближче мікрофон.

БУТОРОВ Є.О. Якщо по суті питання, то скажу так, що наразі проект постанови, який розроблений Міністерством юстиції, знаходиться на розгляді урядового комітету з питань європейської інтеграції і завтра планується його розглянути, цей проект акта.

Чому виникла така ситуація? Оскільки питання, які на сьогоднішній день прозвучали, вони є вкрай важливими і актуальними, Міністерством юстиції майже рік тому було проведено низку нарад на виконання доручень Кабінетом Міністрів, протокольних доручень з метою врегулювання розбіжностей між позиціями центральних органів виконавчої влади та інших державних органів.

Зазначені розбіжності полягали в непорозумінні все ж таки, чи це, наприклад, сьогодні мова йшла щодо створення єдиного державного органу, так ось було непорозуміння, чи це має бути створений єдиний орган чи, можливо, покласти відповідні повноваження на вже існуючі державні органи. Це одне з питань.

За результатами відповідних нарад Міністерство юстиції неодноразово зверталось до РНБО, шановний представник покинув нас, але ми безпосередньо пропонували Раді національної безпеки створити при цьому органі відповідну групу з напрацюванням питання. Оскільки на рівні Міністерства юстиції ми зібралися, проговорили про проблематику...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви звертаєтесь до РНБО, тобто ви звертаєтесь до голови РНБО? Чи до кого ви звертаєтесь?

БУТОРОВ Є.О. Безпосередньо на апарат ви звернулися, але наша пропозиція була відхилена, і рекомендовано центральним органами виконавчої влади підготувати пропозиції щодо внесення змін до законодавства у сфері застосування санкцій та надіслати їх до Мін'юсту. Зазначені пропозиції були підготовлені та надіслані. Ми їх узагальнили та направили до Кабінету Міністрів. Відповіді з підтримкою позиції ми не отримали. І наразі, повертаючись до Указу Президента, в якому Мін'юст визначено відповідальним за розробку конкретного вже проекту закону, Міністерство юстиції, знов таки ж, напередодні звернулось до Кабінету Міністрів, роз'яснили проблематику; описали всі, як то кажуть, за і проти, що не ну не всі державні органи беруть на себе зобов'язання відповідально ставитись до цього питання. У зв'язку з цим ми запропонували створити міжвідомчу робочу групу при Кабінеті Міністрів до її складу, якщо озвучити друге питання, задане вами, будуть входити більше 40 представників. Коли проект порядку проходив стадію погодження, до нас, вже був у Кабміні, до нас вже зверталися представники неурядових організацій, народні депутати, ну, на жаль, вже проект акту був у Кабміні. Ми із задоволенням, в разі прийняття проекту акта, будемо раді залучити представників до розгляду порушених питань.

Тобто мета яка: щоби підготувати конкретні реальні пропозиції концептуальні, погодити їх з Кабміном і вже потім буде доручення конкретно працювати у відповідному напрямку. До речі, сьогодні дійсно дуже конструктивна вийшла у нас зустріч, і дуже багато пропозицій прозвучало, які ми готові будемо розглянути під час робочої групи, якщо акт буде прийнятий відповідний завтра.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую за пояснення.

Я так розумію, що ви відчули питання, що це не може бути business as usual. Йдеться про санкції, йдеться про те, що складається парадоксальна ситуація, коли Україна звертається до країн, які підтримають Україну, щоб не знижувати, а збільшувати, посилювати санкції. А, власне, всередині у нас отакі от поки що речі, які не надихають, відверто кажучи.

Але в наших рекомендаціях комітетських слухань ми включимо цей пункт. Дуже добре, що ви на своєму рівні підтримаєте включення неурядових організацій. За необхідністю як голова комітету звернуся також до міністра, до голови урядового комітету. І ми сподіваємося, що... Ви завтра сказали, буде, планується, що урядовий комітет буде розглядати?

БУТОРОВ Є.О. Так. Завтра планується урядовий комітет.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я думаю, дуже важливо, щоб ми мали результат, ані ще одну пролонгацію одного циклу погоджувань. Дякую.

І у нас ще в основному списку є двоє виступаючих. Я хочу спочатку надати слово Борису Бабіну, Постійному Представнику Президента України в Автономній Республіці Крим. Будь ласка.

БАБІН Б.В. Вельмишановні колеги, вже рік роботи санкційних питань дозволяє мені все ж таки вже впевнено стверджувати, що, по-перше, в цій сфері є теорія і міркування, а є практика і реальні кейси. І, зокрема, ми сьогодні залучені в два реальних судових провадження з питань санкцій, саме згідно Закону "Про санкції".

І друге, що я хотів би відразу, як то кажуть, занотувати, що наш контрагент, а саме держава-агресор в першу чергу, не сидить пасивно, вона є активною і в лобіюванні, а також у відповідних юридичних провадженнях, яке вже є, як сьогодні влучно казав представник МЗС, тривають.

Тому на сьогодні ми маємо бути не лише озброєними і підперезаними мудрістю з питань удосконалення нашого законодавства, щоб воно стало

просто, як то кажуть, ефективним, але і щоб водночас не давати можливості скасовувати санкції в судовому порядку.

Про що я? Наприклад, переобтяження законодавства будь-якими процесуальними процедурами, як на мене, водночас становить величезні ризики щодо програшу справ в судах.

Які тенденції можна спостерігати сьогодні і з якими не згодне Представництво Президент в АРК?

По-перше, ми впевнені, що, зі всією повагою до прав людини, не можна зводити санкції як реагування на порушення прав людини. Санкції можуть і мають запроваджуватися з інших питань. Це порушення інтересів держави, наприклад, в сфері транспорту, охорони культурної спадщини і багатьох інших. Тому як на мене, це питання не лише і не виключно цього комітету. У нас були інші, до речі, дуже плідні зустрічі, от пані Заліщук не дасть збрехати, і, зокрема, в Комітеті закордонних справ, і в інших, які також мають нести відповідну відповідальність і брати участь у відповідних дискусіях, я впевнений в цьому.

Далі є теза, яку дуже часто нам просувають, про потребу максимального застосування індивідуальних санкцій. Ми категорично не згодні з цим. Ми впевнені, що саме санкції проти юридичних осіб, проти реальних бенефіціарів, а не якихось зіц-голів цих структур, будуть реальним знаряддям впливу на державу-агресора. І саме такі санкції представництво Президента лобіює в декількох сферах, попри, на жаль, проти дії окремих органів влади, які впевнені, що достатньо санкцій проти окремих індивідів. Це знов-таки те, що ми робимо.

Далі. Щодо єдиного органу координації. Абсолютно згоден з тим, що ці питання потребують на міжвідомчу взаємодію. У нас на сьогодні три основних виконавця. Це Нацбанк, і ми бачимо, що Нацбанк тут реально працює. Я думаю, що ніякий додатковий наглядач йому особливо, враховуючи принцип конституційного розподілу плат, не потрібен. У мене є така само впевненість щодо органів Служби безпеки України. Є, дійсно,

питання взаємодії міжвідомчої у сфері органів виконавчої влади, тут, я думаю, дійсно, має бути схвалене відповідне рішення урядом, але знов-таки мене буде дуже дивувати, якщо яхесь міністерство буде координувати діяльність Нацбанку та СБУ. Ну знов-таки... я колись дуже давно вчив конституційне право.

Далі. Щодо самих процедур. Як на мене, от приклад Нацбанку дуже добрий. Кожен з трьох виконавців має розробити власні правила гри. Якщо це Кабмін, дійсно, це урядова постанова, порядок виконання санкцій виконавчими органами влади там, безумовно, хтось їх координує і виконує. СБУ – власний порядок, Нацбанк – власний порядок. Саме цього, як на мене, і не вистачає. І це вже я кажу з матеріалів реальних справ, у Законі "Про санкції" простої норми: СБУ, Нацбанку, Кабінету Міністрів реалізовувати положення власного закону через схвалення відповідних актів. І це дозволить їм робити відповідні процедури. Також я згоден з представниками Нацбанку в тому, що не можна підмінювати санкційну політику питаннями процедурних проваджень у кримінальних справах, це інше. Я абсолютно згоден з тим, що дійсно варто надати право прокуратурі, але, звісно, не регіональній, а Генеральній, бо є питання Донбасу, є питання Криму, є питання інші, подавати на РНБО. Є також можливість у нас, якщо це права людини, от просто пропозиція, питання омбудсмена. Бо це також має бути структура, яка має не лише, як то кажуть, миротворчу гілку, а можливо, якийсь вплив зокрема на ці процеси, і можливо, якихось інших органів. Але тут цей перелік, як то кажуть, це в нас немає принципових заперечень щодо його розширення.

Також у нас є велика тема і окрема тема з питань відповідальності вітчизняних компаній, бо санкції націлені в першу чергу на нерезидентів. Зокрема є величезна проблема, яка невирішена сьогодні, – відповідальність контрагентів, тих, хто співпрацює з санкційними компаніями. Для Криму, знов-таки я вже в сто двадцять п'ятий раз цитую, повторюючи принцип, що Карфаген має бути зруйнований, то Закон про вільну економічну зону

"Крим" має бути скасований. Поки він працює, ми не маємо жодного морального юридичного права вимагати від будь-кого в світі будь-яких санкцій щодо Криму, коли наші бенефіціари спокійно і, як вони вважають, законно працюють в умовах тимчасової окупації півострова. Це наша послідовна позиція.

Щодо блокування самого, як доводить досвід окремих справ, я згоден з тим, що у сфері фінансів це виписано краще фінансистами, є ще питання блокування майна. І як на мене, тут можлива певна практика роз'яснення щодо додаткових тлумачень, як це має бути, я думаю, якраз якщо це Кабмін, там є і Мін'юст і відповідні реєстри, і відповідні зобов'язання, має зробити в отій, можливо, постанові урядовій якась роз'яснення. Бо на сьогодні якраз російські юристи дуже сильно "граються", вибачте, ну, в лапках, "граються" з невизначеністю терміну блокування майна в окремих справах. Це реальність.

Я вам дуже вдячний. І, звісно, Представництво Президента України в АРК, попри позицію окремих посадових осіб, завжди готове бути в будь-яких складах будь-яких робочих груп, зокрема якщо вони будуть утворені в рамках опрацювання кабмінівських рішень. І, звісно, ми подаємо на санкції, будемо подавати. І ми взаємодіємо з тими органами, які їх реалізують. Я впевнений, що ті процеси, які сьогодні йдуть в судах, ми виграємо.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую за вашу впевненість і за те, що ви вказали на слона в цій кімнаті, а також про якого всі знають і який все одно продовжує бути присутнім.

І зараз я хочу надати слово Поліні Ковальовій, координаторці програми ПЕН-центру США зі свободи слова в Євразії. Я так розумію, тема щодо виступу є "Як зробити українські санкції привабливими для західних країн".

КОВАЛЬОВА П. Спасибо большое.

Я так понимаю, что я последний спикер. Говорят, что первый и последний лучше всего запоминается, поэтому очень почетным быть последним спикером.

Спасибо за приглашение. Ну, я как член рабочей группы, которая рекомендует людей из разных стран для включения в глобальный список Магнитского, расскажу тогда немножко с практической точки зрения, как это происходит.

Это рабочая группа, которая на данный момент включает, по-моему, порядка 20 организаций. Ею руководит, председательствует там ..... И эта организация помогает, собственно, всем остальным составить правильно вот этот кейс на каждого человека, который должен в итоге войти в список Магнитского. И это в общем-то довольно такой сложный процесс и сложный кейс. И это вот первая ступень.

Вторая ступень, это уже презентация этого кейса в госдепартаменте, когда присутствует казначейство и различные бюро по экономическим и деловым отношениям, по расследованиям и так далее.

Первая ступень – это создание кейса. Надо понимать, что когда достаточно много организаций, причем каждая организация представляет не только одного человека, они могут представить несколько кандидатур, то, естественно, как бы конкуренция довольно сильная. И чем лучше составлен кейс, тем, конечно же, лучше. Это такие организации, как Freedom House, Human Rights Watch, Global Compact, то есть это большие, крупные организации, у которых есть представительства по всему миру, есть средства, есть возможности, экспертиза, опыт и так далее. То есть, естественно, у них большое преимущество в этом смысле.

Какие моменты важны для кейса? Вот сегодня уже говорили о том, что очень важно какие-то персональные данные, это имя, фамилия, отчество, дата рождения, паспортные данные. Самое, наверное, главное – это наличие счетов за границей, любые данные, связанные с этим. Затем, естественно, доказательства их причастности к пыткам тех, или иных людей.

И, вообще, важность кейса, причем, конечно же, желательно важность кейса для Америки, то есть, какое-то объяснение, почему американцы должны включить именно людей, представленных именно этой страной. Потому что присутствуют, другие организации представляют кандидатуры из Камбоджа, Азербайджана, Никарагуа, то есть совершенно широкий спектр стран присутствует. То есть нужно желательно описать, почему. Что еще? И счета за границей, я уже упомянула.

И потом идет представление, собственно, в Госдепартаменте этих кейсов. Как только вы проходите вот этот этап, это обычно, ну, вот в этом году у нас было 12 организаций. У каждой организации есть 5 минут. Если ты вначале очереди, естественно, ты берешь немножечко больше времени, и поэтому те люди, которые в конце очереди, им остается по одной или две минуты.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Полина, простите, детали очень интересные, но все-таки это больше детали процесса. Вот что с точки зрения Украины важно, на что обращать внимание?

КОВАЛЬОВА П. Вот с точки зрения Украины, понимаете, мне кажется, то есть вы имеете преимущество по сравнению, скажем, с Россией, где только некоммерческие организации, они сами составляют этот кейс, там никакого сотрудничества между организациями и государством в этом смысле быть не может. Поэтому, естественно, в Украине, если вот эти процессы наладятся между организациями и государством, и они будут принимать какую-то более структурированную форму, тогда безусловно этот процесс будет быстрее и проще, и более эффективным. Поэтому я вот исключительно на это хотела бы сделать упор.

Спасибо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Спасибо. Вам дякую.

Шановні колеги, у нас, ми працювали три години або майже, тому що ми почали пізніше. І у нас виступило або взяло участь в обговоренні 20 запрошених гостей, ті, хто були у програмі.

Чи є бажані, які, дійсно, хочуть, щоб їх думка була врахована і є якісь дуже серйозні такі пропозиції зараз? Я б тоді надав дуже обмежений, по дві хвилини кожному, і ми будемо завершувати.

Будь ласка, Роман Кармазин.

КАРМАЗИН Р.В. Слухаючи зауваження пані Заліщук та пана Бабіна, я подаю зразу дві пропозиції. Це співвідношення бенефіціара і підсанкційної юрособи, є правило фінмону 50 плюс 1. Якщо в законі проголосити це правило, автоматично всі пов'язані особи підпадають під санкції, і це швидкий механізм.

Друге питання – збору, законності збору та передачі персональних даних. Приклад. У законі про фінмон написано, що на нього не поширюється Закон про персональні дані. Тобто абсолютно ті, хто працюють, служби фінмону не бояться якихось правових наслідків відносно цих. Також це можна поширити на це правило.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Фінмон – це фінансовий моніторинг.

КАРМАЗИН Р.В. Фінансовий моніторинг.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

І, будь ласка, ви представтеся. Ви і Юля тоді, да, ще? Будь ласка, дуже коротко і представтеся, дві хвилини. Я на вас дивлюся. Да, червона кнопка, не бійтесь.

ШУЛПА Ю.Ю. Дуже дякую.

Юрій Шуліпа, міжнародна спілка "Інститут національної політики", директор. Що стосується санкцій, то все ж таки я вважаю, що треба нам виходити з наступного, тобто політично вмотивоване переслідування це в будь-якому випадку є злочин. Це перше.

Друге. Що все ж таки, на мій погляд, нам не треба роз'єднувати події, які відбуваються на тимчасово анексованому Криму та окупованому Донбасі. Чому? Тому що це ж територія України, і на ті території також поширюється українська юрисдикція.

І по відношенню до осіб, причетних до політично вмотивованим незаконним переслідуванням громадян України, необхідно порушувати в будь-якому випадку кримінальні справи за відповідними статтями Кримінального кодексу України і здійснювати їх кримінальне переслідування, в тому числі через Інтерпол. І це, до речі, одна із причин чому Україна повинна боротися за Інтерпол.

І в той час економічні санкції все ж таки більш треба застосовувати по відношенню до юридичних осіб ніж фізичних. А фізичні, які причетні, те, що я сказав, їх краще переслідувати в кримінальному порядку.

І...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Останнє речення.

ШУЛІПА Ю. І взагалі не треба фізичним особам, які причетні, забороняти в'їзд в Україну. Чому? Тому що, щоб вони сюди навпаки мали можливість приїхати, щоб ми їх тут заарештували.

І це потрібно для того, щоб санкційна політика, це невідворотність...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я дякую. Перепрошую, якщо у вас є ще в письмовому вигляді, ви можете надати.

І, Юля Каздобіна, будь ласка.

КАЗДОБИНА Ю. Доброго дня! Коротенько. Що стосується саме процедур і тих інституцій, які задіяні у запровадженні санкцій. Тобто санкції – це є санкційна політика, яка спрямована на досягнення певних цілей, і дуже часто це зовнішньо політичні цілі. Тому, на мою думку, треба змінювати взагалі те, як відбувається запровадження, тобто ті інституції, які в цьому задіяні. Тобто має бути рішення на політичному рівні і, скоріше за все, на рівні Президента або на рівні Верховної Ради, яке говорить про те, що ми вирішуємо запровадити санкції проти такої-то країни за такі-то дії до осіб, які відповідають там таким-то, таким-то критеріям. Далі має бути імплементація цього рішення на рівні виконавчої влади. Тобто це те, про що тут багато сьогодні йшлося, це про ті координаційні механізми: хто збирає дані, як збираються дані, як... І також ще така замітка, що ефективність санкційної політики не в тому, щоб списки були якомога ширшими, а в тому, щоб вони були якомога більш чітко таргетованими. Тобто, якщо ми говоримо про те, що ми хочемо змінити поведінку Російської Федерації, то нам треба, і про це говорив пан Литвиненко на початку, що треба обирати такі компанії, шкода яким нанесе найбільшої шкоди саме Російській Федерації і менше шкоди Україні. Тому що ми намагаємося причинити біль, зробити щось погане саме Російській Федерації. І повертаючись до того, що я говорила до цього, третій етап – це має бути етап самомоніторингу, про це також сьогодні йшлося. Тобто має бути визначена структура, яка буде займатися моніторингом, і, звичайно, структура, яка буде займатися тим, що називається enforcement, тобто покаранням за недотримання санкцій. Мені здається, якщо бачити таку структуру, то тоді вже, відходячи від того, формувати і законодавство і все інше.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, в кінці як дуже коротке підведення проміжних підсумків. Я думаю те, що ми обговорюємо сьогодні цю проблематику – це

дуже важливо. Тому що до багатьох питань, з різних причин, вийшло так, що вони, або ставлення до них, що вони на аутсорсингу. Тобто хтось інший має санкції робити, комусь іншому вимагається запроваджувати санкції. В даному випадку аутсорсинг санкційної політики, це власне не те, що виправдало себе або ще може себе виправдати.

І те, що вже після чотирьох років війни ми підішли ближче до того, що треба було зробити набагато раніше, само по собі, я думаю, це плюс.

Також очевидно, що й показали сьогоднішні комітетські слухання, для того, щоб санкції відігравали свою роль, були ефективними, вони мають бути правдоподібними, і щоб їх... застосування їх, навіть перспектива застосування їх, вона спонукала тих, до кого вони можуть бути застосовані до зміни поведінки або до чогось іншого в бік відходу від тих порушень, які були. Або, якщо вони вже застосовані, то вони мають діяти. І ті випадки, про які говорили, що подекуди, особливо перші санкції, які були застосовані відразу після Майдану, і то потім скасовувалися в судах, вони говорять про те, що така практика, вона фактично нівелює і підриває санкції або навіть політику санкцій у випадку, якщо вона є.

Також суб'єктивне моє враження, що ми навряд чи можемо говорити станом на сьогоднішні про таке явище, як політика санкцій або державна санкційна політика. Тому що, якщо б така політика існувала, було б зрозуміло більшості присутнім, якщо не всім, я вже не говорю про громадян України, які є такі принципові засади, підходи до такої санкційної політики, хто відповідальність несе за її ефективність або неефективність. І це підтвердило, до речі, ці ..... пункти про координацію і моніторинг. Коли йшлося, що нібито є структури, які мають координувати, але ми з'ясували, що де-факто це здійснюється в нетрях апарату Ради національної безпеки і оборони. А коли йдеться про прості речі, навіть виконання рішення ради, яке було введено указом (я в даному випадку не закидаю Мін'юсту, просто констатую факт), яке було введено в дію указом Президента, півроку пройшло, у нас ще й постанови немає узгодженої. Ми сподіваємося, що

завтра на урядовому комітеті воно... Я не закидаю, це не критика, я просто констатую цей факт, це не лише в даному випадку відбувається. І урядовий комітет, який би мав би за... свою організаційну ідею координувати і зводити позиції, ну, фактично є п'ятим колесом в урядуванні в даному випадку, на цей конкретно комітет.

Крім моніторингу, крім координації, крім того, що санкції мають бути правдоподібними і ефективними, йшлося про синхронізацію санкцій. У даному випадку це те ж саме, що координація, але з точки зору координації зовнішніми нашими партнерами і часових рамок, і осіб, або юридичних осіб, проти яких це введено. Це також питання заслуговує на увагу, і частково в проекті рекомендацій вони є.

Ну і, накінець, головне з точки зору законодавчої роботи – це необхідність, перезріла необхідність внесення змін або підготовки нової редакції Закону про санкції.

Ми дуже сподіваємося, що сьогоднішні слухання наші пришвидшать процес не лише створення міжвідомчої робочої групи, а й, власне, кінцевий результат – це внесення до Верховної Ради України відповідного законопроекту. І я думаю, що, чим раніше, тим краще.

І також в кінці я хочу висловити своє особисте задоволення роботою наших комітетських слухань. Хочу подякувати секретаріату комітету за підтримку. Хочу подякувати USAID за підтримку. І головним чином подякувати Медійній ініціативі за права людини та Українській Гельсінській спілці з прав людини, які ініціювали першопочатково і активно, як всі бачили, брали участь у проведенні цих слухань.

Ще раз дякую всім за активну участь. До побачення.